

Mot verkan! Via samverkan

En rapport om Region Västerbottens kulturdialog i
skapandet av 2012 års kulturplan

Richard Ström

En investering för framtiden

CERUM Report Nr 38/2011

ISBN 978-91-7459-351-8 ISSN 0282-0277

CERUM Report Nr 38/2011

ISBN: 978-91-7459-351-8

ISSN: 0282-0277

CERUM; Umeå universitet; 901 87 Umeå

Tel. 090-786 56 99 Fax: 090-786 51 21

E-post: regional.science@cerum.umu.se

www.cerum.umu.se

Förord

Denna rapport om kultur och regionalt hållbar tillväxt har genomförts inom ramen för projektet ACANALYS. I detta projekt har universitetet genom CERUM utvecklat den regionala förmågan att åstadkomma hållbar utveckling i Västerbotten. ACANALYS har finansierats av EU:s strukturfonder, Region Västerbotten, Västerbottens läns landsting, Umeå, Skellefteå och Lycksele kommuner, med stöd av Företagarna Västerbotten och Västerbottens Handelskammare. "Kultursektionen" inom ACANALYS leddes av Rolf Hugoson med Richard Ström som huvudsaklig rapportförfattare.

Kultur betyder att det bestående förändras. Regionförbundet Västerbottens län ansvarar sedan 1 januari 2011 för länskulturen och de kulturinstitutioner som tidigare hade Västerbottens landsting som huvudman. En regional kulturplan har författats och 2012 börjar man i Västerbotten liksom i övriga landet genomföra den regionala samverkansmodellen för kulturpolitik.

Regionförbundet Västerbottens län genomförde som en inledning till denna förändring så kallade kulturdialoger, i de flesta kommuner i Västerbottens län. Dessa kulturdialoger har tagit avstamp i civilsamhället och utgör ett viktigt bidrag till Regionförbundet Västerbottens läns kulturplan. Kulturdialogerna är ämnet för denna rapport.

Författare är kulturanalytikern Richard Ström, som sedan tidigare bidragit med kunskap om sociala rörelser, subkulturer och olika former av verksamheter utanför den etablerade kulturen. Till tidigare arbeten hör bland annat en C-uppsats kring föreningen Verket, samt rapporten *Att etablera alternativkultur – En rapport om det annorlunda Umeå* (publicerad inom projektet ACANALYS via CERUM).

Petra Rantatalo vid Regionförbundet Västerbottens läns kulturenhet har under våren 2011 sett till att Ström bjudits in till alla de kulturdialoger som ägt rum runt om i Västerbotten, inte bara för att observera Västerbottens kulturvärld, utan även för att bidra till debatten om kultur som en hållbar regional resurs.

Rolf Hugoson

Innehållsförteckning

Förord	2
1. Introduktion till rapporten.....	1
2. Ny regional kulturpolitik i Sverige.....	2
2.1 Kulturpolitikens epoker	2
2.2 Förändringar inom kulturpolitiken.....	5
2.3 Tidsplanen och remissvaren	8
3. Kulturdialoger i Region Västerbotten	10
3.1 Region Västerbotten	10
3.2 Processen	11
3.3 Kulturdialogerna.....	13
4. Vad sade de som deltog i kulturdialogerna?.....	16
4.1 Disposition till kapitlet	16
4.2 Tillgänglighet.....	17
4.2.1 Lättillgänglig information	17
4.2.2 Centralisering	18
4.2.3 Tillgängliga lokaler	19
4.2.4 Rikskonserter	20
4.3 Barn och Unga.....	20
4.3.1 Skolans roll.....	21
4.3.2 Ungas flyktighet.....	22
4.3.3 Föreningsliv	23
4.3.4 Arrangörskap.....	24
4.3.5 Medelålder och åldersegregering	25
4.4 Samverkan	26
4.4.1 Dialog.....	26
4.4.2 Fysisk samverkan.....	26
4.4.3 Samverkan mellan kommuner	27
4.4.4 Kulturell infrastruktur.....	28
4.4.5 Resurser	30
4.4.6 Kapital.....	31
4.5 Region Västerbottens roll	33
5. Analys av regionens styrkor och svagheter	35
5.1 Politik utmanas av kulturfältets dynamik.....	35
5.2 Var är ungdomarna?.....	37
5.3 Tillvaratagandet av resurser	38
5.4 Kultur - kostnad eller investering?	40
5.5 Resursers resurser	42
Litteraturförteckning:	46

1. Introduktion till rapporten

Under första halvåret av 2011 genomförde Region Västerbotten (dvs Regionförbundet i Västerbottens län) en rad kulturdialoger. Kulturdialog innebär här att kultur diskuterats utifrån aktiva och kulturintresserade personers erfarenheter av Västerbottens läns kulturliv. Syftet har bland annat varit att låta det lokala kulturlivet få möta myndigheter och länsövergripande institutioner. Region Västerbottens representanter har berättat om sina skyldigheter, möjligheter, resurser samt diskuterat utveckling tillsammans med kulturaktörer i länet. Nya kontakter mellan aktörer inom kultursektorn har skapats i och med kulturdialogerna. Dessa har bidragit till att skapa en grund för den regionala kulturplan som vinner laga kraft 1 januari 2012.

I denna rapport presenteras och analyseras kulturdialogerna i detalj, här nedan i kapitel 4 och i kapitel 5. Först presenteras dock en överblick av regional samverkan i de fem svenska regioner, som sedan 2011 tillämpat den regionala samverkansmodellen, i kapitel 2. Kapitlet tar upp hur dessa pilotlän/regioner sett på arbetet med sina kulturplaner. Arbetet hänger dels samman med de senaste årens förändringar av den statliga kulturpolitiken, dels med nya regionala indelningar och styrformer. I kapitel 3 beskrivs Region Västerbottens syn på processen, varvid även kulturdialogernas upplägg presenteras.

2. Ny regional kulturpolitik i Sverige

Den statliga kulturpolitiken fick sammanhållen form 1974 då riksdagen gav den statliga svenska kulturpolitiken nya målsättningar och delvis nya metoder för medelstildning. Redan tidigare talar man om tre epoker inom kulturpolitikens rötter. Jenny Johannisson framhäver i skriften *Förändringar i kulturpolitikens geografi (2010)*, att det redan tidigare fanns etablerade former för statligt stöd till utvalda kulturinstitutioner¹. Kulturpolitiken formaliserades utifrån redan existerade rutiner och praktiker genom 1974 års kulturpolitiska beslut. Beslut togs samtidigt angående ansvarsfördelning mellan lokal, regional och statlig nivå med beslut om vilka kulturverksamheter på respektive nivå som var berättigade statliga bidrag².

2.1 Kulturpolitikens epoker

Historiskt sett talas det om tre epoker inom kulturpolitikens rötter. 1600-talets behov av att hävda sin nationella identitet och lagstifta om att skydda fornminnen. 1700-talets grundande av akademier och kulturinstitutioner som Dramaten, Operan och Drottningholmsteatern. Under 1800-talet börjar den folkliga kultur anta nya institutionella former. Människor organiserar ”rörelser” såsom nykterhetsrörelsen, väckelserörelsen och arbetarrörelsen. Genom egna resurser kämpas det för gemensamma intressen. Dessa rörelser växer fram vid sidan av den centrala statsapparaten.

1912 bildas ABF och går i spetsen för bildningsorganisationernas uppkomst³. Innan dess har dock både folkhögskolorna (1866) och folkbiblioteken (1880-1890) börjat drivas. Samma år som ABF bildas blir biblioteken det första inom folkbildningen som går från ett ideellt ansvar till statligt övertagande i och med att stadsbidrag till folk, skol- och cirkelbibliotek införs. De socialdemokratiskt härledda kulturverksamheterna gick till stor del ut på tanken om den enskilda individens möjlighet till lärande, medan arbetarklassens syfte genom bland annat Folkets Hus rörelsen var att skapa frizoner och en bildningsverksamhet som syftade till att skapa starkare arbetarklass. Vid sidan av folkbildningen skapas fackföreningar, arbetarkommuner och ungdomsklubbar inom vilka lärande blandas med handling.

---

¹ Johannisson 2010:19

² Johannisson 2010:24

³ SOU 2009:16;107-109

Under 1930-talet tar regering och riksdag initiativ till att bredda kulturen. Rikskonserter blir ett organ för att sprida och möjliggöra tillgången av god teater även utanför de större städerna, med målet att sprida kultur över hela landet. 1937 upprättas statens konstråd som ett försörjningsstöd för konstnärer. Efter andra världskriget görs utredningar på kulturområdet och 1954 beslutas att ersättning skall ges till författare för biblioteksutlåning av verk.

1960-talet blir benämnt som kulturutredningarnas årtionde. Under detta årtionde sker "en rad utredningar och diskussioner om insatser inom skilda sektorer av det kulturella området"⁴. Förändringar sker och nya kulturområden växer fram i och med att filminstitutet, scenskolorna, teatern- och musikområdet kommer till⁵. Områden som senare kommer inkluderas av 1974 års kulturpolitik. Årtiondet kantras också av stor kritik. Riksteaterns kan i och med sin vidgade tillämpning ifrågasätta den dåvarande kulturpolitiken och anser denna vara otillräcklig. Kraven som ställdes innefattade att "människor skulle aktiveras och kulturen skulle decentraliseras"⁶, och "den folkliga kulturen och fria teater- och musikgrupper ansågs behöva mer stöd"⁷.

Regeringen beslutade "1968 att till utbildningsdepartementet knyta ett särskilt utredningsorgan, kulturrådet, med uppdrag att utreda och ta initiativ till förslag för ett vidgat statligt kulturprogram"⁸. Ett ursprung var den konstnärsgrupp som slutit sig samman under 1960-talet och bildat en effektiv påtryckargrupp⁹. Regeringen tillsätter dock en mer övergripande kulturpolitisk utredning, med syfte att analysera mål, ansvarsfördelning, bidragsformer och statens kulturorganisationer¹⁰. Kommittéarbetet leder fram till den omfattande utredningsrapporten *Ny kulturpolitik*, vilken 1972 sänds ut till olika myndigheter.

Under remisstiden låter landstingen antyda att de som regionala organ är villiga att ta på sig ett större ansvar i och med möjliggörandet av en decentraliserad kulturpolitik. Landstinget i Västerbotten begär att det samhällsekonomiska utrymmet för kulturinsatser klargörs, för att möjliggöra diskussioner om "kostnads- och ansvarsfördelning mellan

---

⁴ Västerbottens läns landsting 1978:1

⁵ Statens kulturråd 1993:9

⁶ Statens kulturråd 1993:9

⁷ Statens kulturråd 1993:9

⁸ Västerbottens läns landsting 1978:1

⁹ Statens kulturråd 1993:9

¹⁰ Statens kulturråd 1993:9

stat, landsting och kommuner”¹¹. Vid remisstidens slut utarbetas av regeringen en proposition fram, vilken kommer att bli grundstommen i svensk kulturpolitik.

1974 fastställs målen för den statliga kulturpolitiken, med beslut som rör ”samhällets allmänna kulturpolitiska ansvar och knyter an till fördelningen av arbete och uppgifter mellan stat, landsting, primärkommuner och organisationsliv liksom samverkan mellan dessa samhällsled”¹². Ett genomförande av reformen kräver ökat engagemang hos kommun och landsting. De båda institutionerna anses därmed behöva utforma egna program innefattande ”långsiktig och utvidgad kulturell satsning och fastställa sina egna mål och riktlinjer för denna verksamhet”¹³. Regeringen sätter i sin tur upp åtta kulturpolitiska mål som skall komma att bli karaktäristiska drag för kulturpolitiken. Dessa är;

- Yttrandefrihetens förutsättningar,
- Människors möjligheter till egen skapande aktiviteter,
- Motverkan mot kommersialismens negativa verkningar,
- Främjandet av decentralisering och beslutsfunktioner inom kulturområdet,
- Hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov,
- Konstnärlig och kulturell förnyelse,
- Garanti för att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs samt
- Utbyte av erfarenheter och idéer inom kulturområdet över språk- och nationsgränserna¹⁴.

Landstinget framhäver i sin tur att det allmänna syftet är att bidra till ökat kulturrengagemang, skapa jämlikhet i samhället, främja gemenskap och tolerans likväl som att hjälpa människor till en personlig utveckling i en god samhällsmiljö. En bred verksamhet över hela kulturområdet anses viktig för landstinget om målen skall vara möjliga att uppfylla¹⁵.

1975 utser inom Västerbottens län förvaltningsutskottet på förslag av utbildnings- och kulturnämnden en kommitté med syfte att utreda landstingets insatser på kulturområdet. Förslagen var tänkta att möjliggöra ett kulturpolitiskt handlingsprogram¹⁶. Bland

---

¹¹ Västerbottens läns landsting 1978:1

¹² Västerbottens läns landsting 1978:1

¹³ Västerbottens läns landsting 1978:1

¹⁴ Statens kulturråd 1993:11

¹⁵ Västerbottens läns landsting 1978:325

¹⁶ Västerbottens läns landsting 1978:4

direktiverna följde vissa riktlinjer angående kommitténs förslagsarbete inom vilken utredningen bland annat poängterar, att ”de åtgärder som vidtas för att forma ett allsidigt kulturliv i länet skall innebära möjligheter för alla människor att delta”¹⁷. Detta innebär vid den här tiden ett fortsatt arbete kring att beakta möjligheter att möjliggöra en kulturverkan för ”eftersatta grupper med olika fysiska, psykiska eller ekonomiska handikapp”¹⁸.

Jenny Johannisson antyder i skriften *Förändringar i kulturpolitikens geografi* (2010) att det redan tidigare fanns etablerade former för statligt stöd till vad som av regeringen ansågs vara viktiga kulturinstitutioner. De övergripande besluten som fattades 1974 blev ”en formalisering av redan existerande rutiner och praktiker”¹⁹. Detta innebär, enligt Johannisson, att ”1974 års kulturpolitiska beslut betraktas som ett resultat av den standardiserings- och rationaliseringsprocess som var en integrerad del av den nordiska välfärdspolitiken som modernt projekt”²⁰. Kulturpolitikens historia spelar in i och med att kulturpolitiken antar formen av en ”modern samhällelig institution”²¹ inom vilken ansvarsfördelningen fastställs och delas upp kring tre huvudaktörer, staten, regionen (landstinget) och kommunen. Utöver ansvarsfördelningen ges instruktioner till verksamheter som erhåller statligt bidrag på både lokal och regional nivå. Ansvarsfördelning och instruktioner blir i och med det exempel på två typer av styrningsmedel som preciserar kulturpolitikens uppdrag.

2.2 Förändringar inom kulturpolitiken

Genom formaliseringen av kulturpolitiken blir kommunerna tillsammans med staten centrala aktörer med ekonomiskt ansvar för den offentliga kulturpolitiken. En fördelning sker enligt Johannisson, där den statliga nivån inriktar sig på ett *producentperspektiv*, medan den kommunala nivån mer representerar ett *medborgarperspektiv*. Staten ansvarar för: ”villkoren för det professionella kulturutövandet samt tillgängliggörandet av detta utövande”²²; medan kommunerna utöver möjliggörandet att ta del av professionell

---

¹⁷ Västerbottens läns landsting 1978:6

¹⁸ Västerbottens läns landsting 1978:6

¹⁹ Johannisson 2010:19

²⁰ Johannisson 2010:19

²¹ Johannisson 2010:19

²² Johannisson 2010:26

kultur också, i bred bemärkelse, fokuserar på medborgarnas möjligheter till eget kulturutövande²³.

Redan på 1990-talet ökar kommunernas och regionernas inflytande. Ansvaret har inneburit ett ökat kulturpolitiskt tolkningsföreträde av de intressen som presenteras i svensk kulturpolitik²⁴. Samtidigt tar diskussioner om kulturens roll i regional utveckling fart. Året innan har en del resurser givits till kultursatsningar i områden vilka benämns som krisområden, Bergslagen och norra Sveriges inland²⁵.

Under 1990-talet hittar en ny aktör in på den kulturpolitiska marknaden i och med Sveriges inträde i Europeiska Unionen. EU kommer att bli en ekonomisk kulturaktör på statlig nivå, som understödjer utvecklingen mot självständiga regionala och lokala miljöer genom ekonomiska incitament²⁶. Propositionen *Kulturpolitik* (1996) arbetas fram året efter. Två år senare startar regional försöksverksamhet i Region Skåne och Västra Götalandsregionen. Här sker en förändrad ansvarsfördelning inom kulturområdet, vilket leder vidare mot bland annat samverkansmodellen.

Region Skånes ansvar ökade inom den regionala kulturpolitiken i och med ett större övertagande av "kulturrådets uppgift att fördela statliga verksamhetsbidrag till av regeringen angivna regionala kulturinstitutioner i Skåne"²⁷. En politisk decentralisering börjar därmed ta fart. Den statliga nivån överlåter till de regionala och lokala nivåerna delar av sin makt över kulturpolitikens målsättningar och utformningar²⁸. Regionen har getts möjlighet att fördela och besluta om fördelningen av statsbidrag till regionala kulturinstitutioner, ett arbete tidigare tillskrivet regeringen.

Ur arbetet växer idéer om nya fördelningsmodeller, exempelvis portföljmodellen eller samverkansmodellen, central i 2009 års *kulturutredning*. Idén utvecklas i betänkandet av 2007 års kulturutredning där utredningen föreslår att modellen skall införas hos modellens pilotlän från och med 2011. De fem regionerna/länen som ingått i modellen från och med 1 januari 2011 är Region Skåne, Västra Götalandsregionen, Region Halland, Gotland och Norrbotten. 2012 förväntas ytterligare ett antal län ingå i modellen, däribland Region Västerbotten.

---

²³ Johannisson 2010:26

²⁴ Johannisson 2010:19

²⁵ SOU 2009:16;180

²⁶ Johannisson 2010:13

²⁷ http://www.kulturradet.se/Documents/Verksamhet/Samverkan/avsiktsforklaring_samverkan_skane_2009.pdf 2011-10-05

²⁸ Johannisson 2010:23

Samverkansmodellen infördes efter beslut från Statens kulturråd och från och med 2010 fördelas statliga medel till respektive län för regional kulturverksamhet enligt modellen. Medlen betalas ut till landstingen vilka i sin tur ”fördelar bidrag till respektive verksamhet i enlighet med de regionala kulturplaner som tagits fram och som utgjort underlag för Statens kulturråds beslut”²⁹. Likt tidigare behåller riksdagen det högsta beslutsfattandet angående bidragsnivån på de statliga medel som fördelas till regionala kulturverksamheter. Regeringen är den institution som fastställer anslagsvillkoret vilket sker genom regleringsbrev till ansvariga myndigheter³⁰.

Johannisson framhäver, att det finns en oro att det ”från ett kommunalt perspektiv sker en centralisering inom regionerna och att regionerna blir statens förlängda arm snarare än företrädare för kommunala intressen”³¹. Därav anses det finnas en vikt i att från ett regionalt håll ”markera en ökad självständighet gentemot staten på det kulturpolitiska området”³² innefattande en styrka för kommunerna gentemot staten snarare än som en del av denna. Samtidigt tenderar dock regionerna själva att efterlikna och ”återskapa en statlig syn på kulturpolitikens målsättningar och organisation”³³. Ett exempel kan vara de kulturplaner som enbart valt att fokusera sitt arbete på de av staten nämnda kulturområdena och därmed reproducerar/efterliknar en statlig kulturpolitik praktiskt som institutionellt.

Regionerna får utökat kulturpolitiskt ansvar, något som i sin tur kan medföra ett ökat ansvar för kommunerna. Kommunerna har ju ett tydligare ansvar för befolkningens kulturliv i vid mening.

Förutom att fördela medel ges Statens Kulturråd även ett renodlat ansvar som i efterkommande arbete innebär analys och uppföljning, en uppföljning som skall ske årligen över ”hur de statliga medlen använts, hur de regionala planerna följts och om korrigeringar behöver göras”³⁴. Ett exempel är de svarsmail som inkommit till Kulturrådet från de första fem pilotlänen angående förberedelser för och införandet av kultursamverkansmodellen, vilka också delvis redovisas nedan³⁵. I några av de svar som inkommit kring föregående regioner/län som ingått från och med 2011 har både fördelar och nackdelar framhävts med arbetsprocessen. Nedanstående del grundar sig de svarsmail som sänts till Kulturrådet som en del av uppföljningsarbetet.

---

²⁹ SOU 2010:11;14

³⁰ SOU 2010:11;13

³¹ Johannisson 2010:6

³² Johannisson 2010:6

³³ Johannisson 2010:6

³⁴ SOU 2010:11;14

³⁵ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368

2.3 Tidsplanen och remissvaren

Ett genomgående problem som lyfts fram av pilotlänen är den av staten satta tidsplanen. Tidsplanen anses ha påverkat arbetet och slutresultatet på ett negativt sätt, då mer tid anses ha kunnat möjliggöra ytterligare fördjupningar i regionens kulturliv. Framställandet av kulturplanen har setts som ett första steg i skapandet av en längre och mer fördjupad process. Norrbotten är ett av de län som framhäver vikten av ett fortsatt arbete ”under kommande period för att ytterligare fördjupa och bredda dialogen”³⁶. I Region Västerbottens fall har en tidsfrist på cirka 11 månader utfärdats från start till färdig plan. Även här har det poängterats att tidsfristen varit otillräcklig och att den plan som nu sammanställs är ett första avstamp i en längre process.

I vissa fall har även relationen mellan Kulturråd och region problematiserat arbetet genom att relationen varit ansträngd, något som bland annat poängteras av Västra Götalandsregionen³⁷. Samtidigt framhäver regionen en förståelse för den i vissa fall ansträngda relationen med anledning av att Kulturrådet själva varit tvungna att arbeta med framställandet av en egen kulturplan. Norrbotten drar slutsatsen ”att den nya kultursamverkansmodellen och de regionala kulturplanernas innehåll var en lika ny och i stort sett lika obearbetad fråga för kulturrådet som för de fem pilotregionerna”³⁸.

En styrka som framhävs är att arbetet inlett och utökat samarbete med kulturlivet och kulturaktörer runt om i regionerna/länen. Norrbotten skriver att ”framtagandet av själva kulturplanen har inneburit en genomgripande översyn över hela kulturområdet i Norrbotten”³⁹. De anser vidare att de knutit nya nationella kontakter med de övriga pilotregionerna och även stärkt sina kontaktytor med civilsamhället, ett stärkande vilket lett till tydligare uppfattning om både nätverk och kontakter⁴⁰.

Region Skåne tycker sig ”fått en god kontakt med Skånes kommuner, kulturliv och idéburna sektor”⁴¹ genom arbetet med samverkansprocesserna medan Halland i sin tur bedömer att ”gruppen samarbetspartners vidgats och därmed har planen fått en stark och gemensam förankring i regionen”⁴². Gotland skriver i sitt relativt korta svar till Kulturnämnden att ”arbetet har skapat stor förståelse för varandras förutsättningar” samt att arbetet varit värdefullt och utvecklande för de inblandade. I Västerbottens fall anses

---

³⁶ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Norrbotten

³⁷ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Västra Götalandsregionen; KUN 257-2010

³⁸ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Norrbotten

³⁹ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Norrbotten

⁴⁰ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Norrbotten

⁴¹ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Region Skåne; Dnr 1001255

⁴² Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Halland; Dnr RS

en närmare dialog med länsinstitutioner, kommuner och civilsamhälle ha skapats genom de dialoger som hållits under våren.

Kommunmässigt anser alla pilotregionerna att det funnits en entusiasm och nyfikenhet inför kulturpolitikens förändringar. Nyfikenheten och entusiasmen har dock blandats med ett missnöje hos både det fria och det etablerade kulturlivet, då regionerna framhåvt, att inga extra medel kommer tillföras det regionala anslaget. Även representanter i Västerbottens län instämmer i denna kritik. Ett annat problem, som framhävts såväl av Region Västerbotten som Västra Götalandsregionen, det är uppgiften att involvera det ideella föreningslivet i ett regionalt arbete. Denna verksamhet har ofta en utpräglad lokal förankring och faller därmed något utanför ramen för regionernas kultursatsningar. Västra Götalandsregionen har dock genom olika insatser försökt synliggöra det civila samhällets insatser och betydelse, även i regionens arbete med handlingsprogram⁴³.

Den fortsatta processen anses av Västra Götalandsregionen, Norrbotten såväl som Region Skåne behöva innehålla en större tydlighet mellan de olika instanserna och dess uppgifter⁴⁴. Andra områden som bör utvecklas enligt Västra Götalandsregionen är möjligheten att få ta över ytterligare anslag som fördelas från regeringen direkt ut till lokala delar som skapande skola medel och arrangörsbidrag. Staten behöver enligt Region Skåne även öka sin förståelse för de politiska beslutprocesserna på alla nivåer, regionalt som kommunalt⁴⁵.

Norrbotten ser i sitt svar ett behov av att ”stärka de enskilda kommunernas medvetenhet och betydelse för utveckling av den lokala dialogen med civilsamhälle och enskilda kulturutövare”⁴⁶ och skapa en god dialog med kommuner. Region Halland och Gotland formulerar inte någon uttrycklig bild av den fortsatta processen, men båda tycks anse att även om processen varit intressant, så krävs fortsatt arbete för att nå uppå målen⁴⁷.

I nästkommande kapitel förklaras de förändringar som skett i och med att Region Västerbotten övertagit ansvaret för regional kulturverksamhet från Västerbottens läns landsting. Här ges också en närmare inblick i de kulturdialoger som hållits under våren 2011. De möten som ligger till grund för både Region Västerbottens kulturplan och kapitel 4 i rapporten.

---

⁴³ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Västra Götalandsregionen; KUN 257-2010

⁴⁴ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Västra Götalandsregionen; KUN 257-2010

⁴⁵ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Region Skåne; Dnr 1001255

⁴⁶ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Norrbotten

⁴⁷ Kulturrådet Dnr KUR 2011/1368; Svarsmail Gotland

3. Kulturdialoger i Region Västerbotten

Vid årsskiftet 2010/2011 flyttades alla kulturfrågor över från Västerbottens läns landsting till Region Västerbotten. Därmed är det i dagsläget Region Västerbotten som beslutar om regionala kulturfrågor i Västerbottens län. Med detta åsyftas kulturyttringar som i sin beskrivning har som syfte att främja mer än den egna kommunen. Ett beslut som skiljer sig gentemot hur kommunala bestämmelser kan ta sig uttryck där ett främjade av den egna kommunens kulturliv sätts i fokus. För att ekonomiskt stödjas av Region Västerbotten krävs det att kulturen tar sig uttryck även utanför den egna kommunen.

3.1 Region Västerbotten

Region Västerbotten är ett kommunalt samverkansorgan. Dess medlemmar är samtliga kommuner i Västerbotten, samt Västerbottens läns landsting. Därför måste hänsyn tas till alla kommuners behov ur ett regionalt perspektiv. Inom den statliga kulturpolitiken har alltså en uppdelning gjorts mellan staten, regionförbunden, och kommunerna, som via Kulturrådet finansierar delar av Sveriges kulturliv, där olika institutionerna stödjer olika former av kulturyttringar. Därför hamnar inte alla kulturfrågor på Region Västerbotten bord, utan vissa frågor har den enskilda kommunen ansvar över. Lokaler kan bli en kommunal fråga, medan kulturkonsulenter blir en fråga för Region Västerbotten, i och med deras länsuppdrag.

Bidrag från staten lämnas endast till institutioner eller verksamheter som också får bidrag från ett landsting, kommun, eller annan huvudman⁴⁸. Region Västerbottens kulturplan tar bland annat upp kulturpolitiska mål, prioriteringar inom kultursektorn, ekonomi och budget, samt kulturfrågor inom andra politikområden som kultur i skola och näringsliv.

Både inom Region Västerbotten och i samband med kulturdialogerna har en oro för bidragsreduktioner inom kultursektorn och behovet av att ett starkare ekonomiskt kapital poängterats. Bland annat har kulturnämndens ordförande i Umeå kommun Tomas Wennström (S) framhåvt, att det inte kommer ges några ökade påslag på de pengar som

---

⁴⁸ SOU 2010:11;11

Statens Kulturråd fördelar till regionen inom det närmaste året, något som kräver att nya former av handlingssätt utvecklas⁴⁹.

Rikskonserters nedläggning, likväl som indragna resurser för studieförbunden har exemplifierats som besparingar som drabbat länet hårt. Kulturen har från kulturutövare till länsinstitutioner ansetts behöva ses i ett större perspektiv än enbart kring den egna kommunen. Vid Umeådialogen framhävde Wennström att: ”det som är bra för regionen är även bra för Umeå”⁵⁰, vilket ju innebär att det lokala också får regionala följder.

Ordföranden i Region Västerbottens kulturberedning Nina Björby (S) framhäver en liknande problematik, men poängterar att förändringar kan komma att ske, den dag alla regioner omfattas av modellen⁵¹.

3.2 Processen

Under 2011 har Region Västerbotten inlett arbetet med framtagandet av en ny kulturplan för regionen. Kulturplanen är ett första steg i en enligt Region Västerbotten längre process, med ett kontinuerligt fortsatt arbete där dokumentet hålls levande och utvecklas. I detta första steg är planen tänkt att beskriva nuläget och den kulturella infrastruktur som existerar i länet kopplat till olika kulturområden, samt dess utvecklingsfrågor. Kulturplanen kommer införas från och med 1 januari 2012 och sträcker sig över en fyraårsperiod innefattande kulturhuvudstadsåret 2014. Planen inriktar sig i första hand på de åtta kulturverksamheter som tilldelats av staten.

- Professionell teater, dans och musikverksamhet
- Regional museiverksamhet
- Konst- och kulturfrämjande verksamhet
- Regional arkivverksamhet
- Filmkulturell verksamhet
- Hemslöjdsfrämjande verksamhet
- Regional biblioteksverksamhet
- ”Angelägna utvecklingsområden” (exempelvis Umeå 2014)

---

⁴⁹ Umeå 2011-03-22

⁵⁰ Umeå 2011-04-04

⁵¹ Umeå 2011-04-04

Från kulturrådets håll har det ställts krav på att civilsamhället skall inkluderas i processen. Något som krävs för ett godkännande av kulturplanen. Därmed har kulturdialogerna intagit en central roll, vid framtagandet av det empiriska material som ligger till grund för arbetet. Arbetets tidsrymd har innefattat 11 månader, varav ett antal av dessa har inriktats på kulturdialogerna och andra på skrivprocessen. Tidsperspektivet har av Region Västerbottens företrädare framhävts som knapp. Tidspresen anses ha påverkat planens omfattning, men även uppfattats negativt av de som innefattas av planen, framförallt länsinstitutionerna.

Vid ett inledande samtal med tillförordnade länskulturchefen på Region Västerbotten, Petra Rantatalo berördes syftet med dessa kulturdialoger. Hur skulle de samordnas för att ge god utdelning och vad ville Region Västerbottens kulturenhet få ut av dem? Ett övergripande syfte var förstås att gynna Västerbottens läns kulturliv.

I början av processen påtalades att Norrbottens kulturplan var det dokument som man sökte inspiration ifrån. Rantatalo och hennes medarbetare var nyligen tillsatta på sina poster, i och med att Region Västerbotten fick mandat över de regionala kulturfrågorna 1 januari 2011. Konkreta arbetssätt arbetades fort fram och tog tydliga avstamp i civilsamhället. Kulturdialoger skulle ske i alla kommuner, och syfta till att genom en omvärldsanalys öka på kunskapen om länets kulturliv, skapa en närmare dialog mellan Region Västerbotten och civilsamhället, men även skapa dialog och nätverk mellan kulturaktörer.

Kulturdialogerna i denna omgång slutfördes 2011. Region Västerbotten genomförde en träff i så gott som varje kommun i länet, där bland andra kulturpersonligheter, institutionsrepresentanter, folkbildare, politiker och tjänstemän mötte upp. Vid Storumans och Tärnabys möten hade Region Västerbotten inte möjlighet att medverka. Skellefteå valde att genomföra egna kulturdialoger i sina kommuner. Den 15 juni 2011 möttes dock Skellefteå kommun och Region Västerbotten för en redovisning av respektive institutions arbete. Vid ett antal andra möten har samverkan mellan flera kommuner skett, till exempel Vilhelmina kommuns möte, där även Åsele och Dorotea medverkade.

Kulturdialogerna har setts som positiva för insamlandet av material och möjliggjort en början med en regional kulturinventering. Vid sidan av detta har nya kontakter knutits mellan aktörer runt om i länet. Samtidigt som Region Västerbotten velat skapa en närmare dialog mellan Regionförbund och kultur-/civilsamhället har de även velat ge möjlighet för det lokala kulturlivet att få möta institutionerna och låta institutionerna i

sin tur berätta om de skyldigheter, möjligheter och resurser de innehar och som kan brukas runt om i länet. Det har också funnits ett syfte att skapa nya kontakter/aktörer mellan och inom kultursektorn.

Region Västerbotten är tillsammans med bland annat länsinstitutionerna överens om att kulturdialogerna i någon form bör fortsätta genomföras. Vem som har ansvaret för fortsatta dialoger är emellertid hösten 2011 en fråga som har diskuterats men ännu inte beslutats. Kanske bör det vara kommunledningarna eller kanske Region Västerbotten. En fortsatt process anses kunna bidra till att skapa en starkare grund inom kulturlivet, utveckla de styrkor som existerar i respektive kommun, samt stävja de behov som behöver tillfredsställas.

3.3 Kulturdialogerna

Kortfattat medverkade jag som forskare i två typer av möten, under dialogprocessen. För det första allmänt utlysta möten, främst riktade mot civilsamhället. För det andra slutna möten med kommunala politiker, tjänstemän och representanter från kulturnämnden, länsinstitutionerna och Region Västerbotten. Den senare typen av möten har inte hållits i alla kommuner. Vid politikermötena har inte en gruppindelning gjorts utan samtal har förts i storgrupp.

Region Västerbotten har vid sidan av dessa möten haft dialog med bland annat länsinstitutionerna, vilka jag inte medverkat på och av förklarliga själv därmed inte kommer redovisa i rapporten.

Alla mötenas upplägg har varit näst intill identiska, bortsett från tre möten i Umeå. Dessa har öppnats med att Rantatalo från Region Västerbotten har berättat om de förändringar som kommer ske då kapital och ansvar för den regionala kulturpolitiken flyttats över från Västerbottens läns landsting till Region Västerbotten. Vidare har det förklarats vilka som kommer innefattas av modellen, samt vilka som inte kommer att innefattas. En presentationsrunda har hållits, där de medverkande berättat vad de heter och vad de representerar. De medverkande har sedan delats in i grupper där tre frågor behandlats under en timmes tid.

Tre frågor ställdes som en inledning till dialogerna:

1. Vilka är de viktigaste kulturfrågorna att ta tag i (för oss, idag, i denna kommun och i länet)?
2. Framtidens kulturliv i denna kommun – Hur vill vi att det ska se ut?
3. Hur får vi ett bra kulturliv för och med barn och unga?

I Umeå har mötena varit av annan karaktär än i de övriga kommunerna. Det första Umeåmötet 22 mars 2011 framstår som ett pilotmöte där ovannämnda frågor behandlades. De medverkande delades alltså in i grupper, för att behandla en fråga och därefter redovisa sina resultat för resterande grupper. Sedan skedde ny gruppindelning och en ny fråga behandlades. Tiden blev dock knapp och frågorna ansågs av flera av de medverkande vara för omfattande för att kunna behandlas ordentligt. Därför har frågorna under processen omarbetats och blivit mer ”spetsiga”, för att göra diskussionerna mer tydliga. Nedanstående frågor är den omarbetade versionen på de ovanstående.

1. Framtidens kulturliv i vår kommun – hur vill vi att det ska se ut?
2. Hur får vi ett bra kulturliv för, med och av barn och unga?
3. Hur kan det regionala kulturlivet vara ett komplement till det lokala?

Det andra mötet i Umeå var ett kvällsmöte som hölls samma dag som första mötet men nådde mindre uppslutning. Enbart en handfull personer dök upp och därför skedde ett samtal i gemensam grupp, rörande delvis personliga berättelser, frågor och problem.

Ännu ett kvällsmöte hölls i Umeå 4 april 2011 med liknande resultat. Enbart en handfull mängd personer dök upp, de flesta från samma förening och studieförbund. Mötet behandlade under stor del frågor rörande studieförbunden och de oetablerade/alternativa kulturlivets möjligheter och behov. Dessa två kvällsmöten har haft en liknande karaktär som de gruppdiskussioner som ägt rum vid andra möten, uteslutande de gruppredovisningar som ägt rum, på grund av att andra grupper uteblivit.

Vid mötena har konsulenter och representanter från länsinstitutioner som har regionala uppdrag medverkat. Uppslutningen har varit relativt god från så gott som alla dessa, och den uppfattning jag fått har varit att de prioriterat att medverka. En underliggande avsikt har varit att se vilka behov regionen har och hur länsinstitutionerna och konsulenterna kan utveckla sin egen verksamhet för att passa in bättre efter dessa. Ett annat har handlat

om att informera om sin verksamhet och de möjligheter och resurser som finns att tillgå genom dem.

Andra medverkande som haft en framträdande roll under mötena vid sidan av Rantatalo har varit representanter ur Region Västerbottens kulturberedning, bland annat, kulturberedningens ordförande Nina Björby (S), Vice ordförande Lars Åhman (fp) och ledamoten Tomas Wennström (S). De nämnda har berättat om kulturberedningen, dess arbete och arbetsuppgifter, svarat på frågor och på andra sätt informerat. Till en början medverkade de även i gruppdiskussionerna, men relativt snabbt uppmärksammades det, framför allt av Björby, att deras medverkan hade en negativ påverkan på gruppdiskussionerna. Därmed intog de mer rollen som bollplank för Rantatalo och de medverkande, framförallt rörande frågor om olika budgetanslag. Före detta länskulturchef Anette Sundbom har också medverkat på ett antal dialogmöten.

Ett flertal gånger har det poängterats från mötesdeltagarna att kunskapsområdet kring vad länsinstitutionerna kan bistå med varit bristfällig. Kunskap som efterfrågats har funnits att tillgå genom länsinstitutioner och konsulentverksamhet. Ett klarare informationsfält kring vad ovanstående kan bidra med för den enskilde kulturskaparen likväl som den föreningsaktiva har då efterfrågats.

Frågorna som behandlats på mötena måste ses i relation till de aktivas intresseområden, Kulturdialogerna har med andra ord formats av de människor som medverkat. En stor mängd enskilda aktörer, föreningar, kommunalanställda, länsinstitutioner, studieförbund och så vidare finns förvisso representerade. Men stora delar av det oetablerade kulturlivet har tyvärr inte varit representerat, varför deras intressen inte heller har registrerats.

Region Västerbottens kulturplan tar avstamp i det kulturliv som verkar under etablerade former. Det beror alltså delvis på att gruppen oetablerade kulturutövare har varit svår att nå. Men även de prioriterade grupperna barn och unga har i Västerbotten bara indirekt kommit på tal i dialogerna. Dessa problem har beaktats, och möjligheten finns att i fortsatt arbete med kulturdialogerna nå fler aktörer.

4. Vad sade de som deltog i kulturdialogerna?

I avsnittet ges en övergripande bild angående hur kulturdialogerna diskuterat kulturfältet i Västerbotten. Vid dialogerna har det inte enbart diskuterats ämnen som faller innanför Region Västerbottens länsansvar, utan ofta också den kommunala kulturpolitiken.

Den övergripande presentationen bygger på anteckningar som gjorts under respektive kommuns möte.⁵² Vid materialinsamlingen har i vissa fall dialogerna eller delar av dialogerna spelats in, för att komplettera anteckningar som gjorts under mötena. Materialinsamlingen har syftat till, att så konkret som möjligt citera och återberätta de medverkandes syn på kulturläget i Västerbotten. I samtalsgrupperna har en passiv roll intagits, även om det från mitt håll i vissa fall ställt frågor om det aktuella samtalsämnet. Alla möten finns på ett eller annat sätt representerade i rapporten via materialinsamlingen.

4.1 Disposition till kapitlet

Kapitlet har delats upp i fyra teman. Temana har varit centrala under mötena och dess underrubriker återkommande. Första delen tar avstamp i begreppet *tillgänglighet*. Tillgänglighet utifrån bland annat möjligheten att ta del av information, att kulturen är verksam över hela länet och att platser för att bruka kultur finns tillgängliga.

Under det andra centrala temat, *barn och unga*, tas vikten av att unga får ta del av kultur vid en tidig ålder upp. Skolan är en central aktör och anses ha en viktig roll att fylla i skapandet av en så kallad ”kulturtörst” hos den yngre generationen. Under temat belyses också synen på ungdomar som flyktiga, föreningslivets minskade medlemsantal bland yngre, arrangörmöjligheter och problemet med en påtaglig ålderssegregering.

Likaså har *samverkan* varit ett centralt tema som uppmärksammats och poängterats i många av de andra temana. Här handlar det om dialog, fysisk samverkan, kulturell infrastruktur samt resurser och kapital. Samverkan har på olika sätt handlat om samarbete som att fysiskt bidra med resurser till andra kulturutövares arrangemang, stöd

---

⁵² <http://www.regionvasterbotten.se/det-haer-goer-vi/kultur/kulturplan-vaesterbotten.html> 2011-10-05

mellan kommuner, skapande av platser för kulturskapande och ett gemensamt brukande av dessa för att nämna några.

Som sista del tas *Region Västerbotten* roll upp. Med andra ord, vad kan Region Västerbotten tillföra kulturlivet i Västerbottens län? Några av de saker som nämns är nya bidragsmöjligheter och behovet av en central arrangörsgrupp som förhandlar för flera kommuner. Region Västerbotten ses också som en samlad resurs vid dialog mellan flera kommuner samtidigt som det är en kraft gentemot staten. De är även genom sin expertis och sina ekonomiska resurser en viktig utbildningskälla som på olika sätt bistår med hjälp för att öka kunskapsfältet hos kulturarbetare i länet.

4.2 Tillgänglighet

4.2.1 Lättillgänglig information

Från arrangörs- och föreningshåll har en lättillgänglig webbaserad informationsbas inriktad (i första hand) på den aktuella kommunens kulturliv efterfrågats. Den önskvärda funktionen har varit att göra information om arrangemang mer lättillgänglig både för den kulturintresserade och för arrangören.

De kulturintresserade har framhåvt en svårighet i att hitta till aktuella arrangemang. En central virtuell plats, som samlar alla för kommunen relevanta arrangemang har ansetts värdefull. Platsen anses kunna fylla funktionen av att turister och nyanlända på ett lätttsamt sätt kan ta del av kulturlivet. Att göra informationen lättillgänglig underlättar också en inventering av kulturlivet, något som efterfrågats både gällande föreningsliv som tillgängliga lokaler möjliga att nyttja. I vissa kommuner har inventeringen redan påbörjats.

Inventeringen anses kunna förstärka, och visa upp vad kommunen har att erbjuda i kulturellt hänseende. Det benämns att det är av vikt att framhäva det som särskiljer den enskilda kommunen från andra och gör denna unik. Kulturens attraktionskraft har då påvisats i relation till en lokal och regional utveckling där by, samhälle, stad, kommun, län eller region och nation inte kan växa utan kulturell dragningskraft.

Arrangörerna har efterfrågat ett kalendarium som styrs av arrangörer, föreningar och andra kulturaktiva med intresse av att nå ut till allmänheten med sina tillställningar,

evenemang, uppträdanden, framföranden och andra typer av arrangemang. I vissa kommuner har ett kalendarium existerat, men dess tidrymd har ansetts vara för kort.

Ett kalendarium avser från arrangörshåll möjliggöra att liknande kulturarrangemang inte krockar och konkurrerar med varandra, vilket i dagsläget sker. Kulturens ekonomi anses knapp och ett konkurrerande om en gemensam publik ses på som negativt. Att istället ha fler kulturarrangemang vid olika tider ger ett rikare kulturliv samt stärker arrangörer och föreningar.

4.2.2 Centralisering

Västerbotten är till ytan stort, det är något som konstaterats flera gånger under samtalen vid kulturdialogerna. Tillgänglighet har blivit ett ledord likväl som ett begrepp. I det här fallet handlar tillgänglighet om möjligheten att kunna ta del av kulturlivet. I samband med diskussioner om Västerbottens geografiska storlek har problematiken med att på ett lättamt sätt kunna ta del av andra delar av länets kulturliv varit uppe till diskussion.

En stor del av (det professionella) kulturlivet anses tillsammans med länsinstitutionerna vara centraliserade kring de större städerna vid kusten, som Skellefteå, men framförallt Umeå. Diskussionen om denna centralisering kring städerna har berört möjligheten för de som inte bor i staden att ta del av detta kulturliv på ett lättamt sätt, men även möjligheten att särskilt de länsinstitutioner som driver regional verksamhet också besöker länets kommuner kontinuerligt.

Kulturlivets centralisering handlar inte enbart om de större städerna vid kusten, utan även centraliseringen kring varje kommuns tätort. Byarna önskar att kommunens egna kulturliv skall bidra till skapandet av en levande och attraktiv landsbygd. De negativa verkningarna av flyttning från land till stad har också berörts.

På liknande sätt förs diskussionen kring de större städernas centralisering av kulturlivet, ”varför skall alla åka till Umeå, när Umeå aldrig kommer till oss”? Att ta del av en annan kommuns kulturliv har problematiserats, i relation till att ha möjlighet att ta sig från ett arrangemang. Länstrafikens tidtabell anses inte vara tillräcklig. Den möjliggör ett resande till arrangemanget, men inte ett resande ifrån. Abonnerad bussning till/från arrangemang har blivit ett konkret och återkommande exempel på något som möjliggör ett kulturbesök på annan ort. I dagsläget sker bussning mellan vissa kommuner samt till och från vissa av länsinstitutionernas arrangemang.

4.2.3 Tillgängliga lokaler

Länets långa avstånd framkallar en positiv syn på den digitala teknikens möjligheter att skapa närmare avstånd och tekniken anses kunna bidra till ett rikare kulturliv i kommunerna. I dessa fall har det handlat om att livesända kulturarrangemang från andra delar av länet och via gemensamma samlingsplatser, liksom biografen, låta människor ta del av dessa. Gemensamma samlingsplatser är återkommande under samtalen. När det kommer till tillgänglighet och kulturplatser handlar diskussionen om att en avsaknad av specifika kulturplatser. Ett konkret exempel har varit en saknad av konsthall i vissa kommuner. Biblioteken har varit villiga att ställa ut tavlor i sina lokaler, men på grund av konstens behov av rätt ljussättning och miljö anses det inte varit fullt ut lyckat.

I andra fall har det handlat om att lokaler finns att tillgå men att dess lokalisering problematiserat en användning i större utsträckning. Hus förvaltade av hembygdsföreningar stationerade utanför stadskärnan är ett exempel. Hembygdsföreningarna har föreslagit olika typer av aktiviteter i huset, samtidigt som de poängterat en öppenhet att låta andra få ta del av huset och vikten av att huset, likväl som byn, genom kultur blommar upp och lever. Ett annat exempel är teatern som anses sälja bättre i bygderna än i vissa städer och genom sin uppskattade närvaro stärker kulturlivet i byarna.

Diskussionen har tagit sig uttryck i att "lokaler finns men..." en problematik som inte direkt handlat om en avsaknad av lokaler, utan om lokalens möjlighet att uppfylla önskade ändamål. Konkretiserat kan det handla om teaterscenens storlek. En liten scen möjliggör inte en bokning av en större produktion, medan en stor scen i sitt fall kan vara för stor för en mindre produktion eller publikantal. Till viss del ges ett sken av en otillfredsställd känsla samtidigt som en känsla av att det är bra i dagsläget, men skulle kunna bli bättre understryks.

Även från länsinstitutionernas håll har detta problem belysts. Stora uppsättningar som kräver stora lokaler kan enbart turnera till kommuner där uppsättningen får plats. Något som påverkat relationen mellan länsinstitutioner och kommuner. För att stävja problemet har länsinstitutionerna arbetat med att bredda sitt utbud storleksmässigt och på så sätt hoppas man på att lyckas nå ut till fler kommuner.

4.2.4 Rikskonsserter

Rikskonserters nedläggning anses ha slagit hårt gentemot länets möjligheter att få ta del av ett professionellt musikliv. I flera kommuner tas problemet med nedläggningen upp, utifrån näst intill demokratiska grunder om rättigheten att få ta del av det professionella kulturlivet i sin egen kommun. Det anses finnas mycket att vinna på att inte centralisera det professionella musiklivet till storstäderna utan arbeta fram ett sätt att där även mindre platser ges möjlighet att delta.

Kulturlivet ansedda centralisering kring länets större städer anses bidra till skapandet av en merkostnad för mindre kommuner i och med arrangemang. Utbudet i den mindre kommunen är inte lika stort som i de större, vilket gör att utbudet av artister i vissa fall inte har samma spridning som i en större stad. Därför måste kommunen många gånger anlita tillresta musiker och får då en merkostnad i form av bland annat transport och logi, jämför med större städer där professionella artister är stationerad.

Rikskonserters verksamhet ansågs möjliggöra ett demokratiskt fungerande bokningssystem som möjliggjorde för mindre kommuner att hyra in professionella artister från till exempel andra länder. En möjlighet som med Rikskonserters nedläggning inte längre anses finnas. För att boka professionella artister från andra delar av världen krävs ett gemensamt bokningssystem som kan pressa priserna, fördela detta över flera aktörer och göra så att varje plats betalar en liknande summa oberoende av kommunens geografiska placering.

Det som efterfrågats är det fasta paketpris som Rikskonsserter erbjöd. Genom att i ett tidigt skede veta vad arrangemanget kommer kosta inklusive resor, boende, artister, teknik och så vidare underlättas kalkyleringen kring vad som skulle krävas för att genomföra arrangemanget och få det att gå runt.

4.3 Barn och Unga

När det handlar om människor har det gått som en röd tråd genom kulturdialogerna att vi behöver exponeras för kultur i tidig ålder för att bli, om inte, kulturaktörer så kulturkonsumenter. Barn och unga har kommit att bli ett prioriterat område i den statliga kulturutredningen vilket innebär att ökade resurser läggs på gruppen.

4.3.1 Skolans roll

Skolan intar en central roll för att skapa ett kulturintresse hos den enskilde individen och därför har skolans nedskärningar kring estetiska ämnen belysts som ett problemområde. Den nya läroplanen kritiseras och anses vara så pass snäv så att den inte möjliggör för lärare att göra utsvävningar. Det krävs planering långt i förväg och det anses inte direkt existera något utrymme i den för att ta fram till exempel ett berättarbesök. Därmed gäller det också för kulturutövaren att få med sig skolan, något som av gruppen många gånger anses trögt. Skolorna anses av gruppen vara villigare att ta del av, och ta in ett kulturuttryck om det erbjuds ett dukat bord, framför eget skapande. Ett besök kan bli en kostsam process, även om besöket i sig är gratis kostar resan ifall avståndet kräver bussning.

Ett medverkande på kulturarrangemang anses kunna skapa en så kallad "kulturtörst" hos den enskilda individen. Vetskapen om vad som existerar anses i sin tur skapa efterfrågan och därför behöver kultur skapas inom skolans väggar. Delvis för att fritiden går åt till annat, men också för att skolan är en plattform där äldre likväl som yngre möts för att lära.

Skolan anses möjliggöra ett stimulerande av det fria skapandet, men också underlätta en första kontakt med olika kulturyttringar. Engagemang från skola och lärare förutsätts och vikten av lärarnas kulturintresse har lyfts fram. Sannolikheten att barn får ta del av kultur ökar i och med att läraren har ett personligt kulturintresse och ett intresse av att dela med sig av detta till sina elever.

Detsamma har kommit upp gällande *skapande skola*. Eftersom ansökan krävs för att få ta del av pengar till skapande skola, krävs initiativ för att söka dessa medel. Finns inget intresse, eller en okunskap hos skolans huvudman kring hur en ansökan skall formuleras, så ökar sannolikheten att skolan inte kommer att söka det extra påslaget. Skolan missar då en möjlighet att ta del av extra medel för estetisk verksamhet.

För att skapa en kulturtörst hos barn och unga anses det finnas en mening med att ha så kallade "prova på dagar" i skolorna, likt dem idrotten har. Ett förslag har varit att lägga "prova på dagar" (när det kommer till högre årskurser) efter det att betygen är satta, i och med att de vanliga lektionerna till viss del då avtagit.

Musikskolan har framhävts som en stolthet i de kommuner som har en, och som en avsaknad i de kommuner som inte har någon. Musikskolan erbjuder professionell hjälp

och bidrar till kulturell utveckling. Här har det funnits önskemål att både integrera verksamheten i skolan och att bredda verksamheten till att innefatta fler kulturuttryck som dans, teater och på så sätt bli en kulturskola. Delvis för att ge plats åt andra kulturyttringar, men också för att inte avskilja de olika kulturuttrycken från varandra, utan möjliggöra ett skapande tillsammans.

4.3.2 Ungas flyktighet

Hos de medverkande har det många gånger funnits och ansetts finnas en skillnad på åldersuppdelningen i skolan och möjligheten att nå gruppen med kultur. Gruppen barn/unga anses vara relativt lätt att nå upp till gymnasietiden, men i och med att skolan närmar sig vuxenlivet försvåras arbetet.

Barn och unga ses på som flyktiga och anses kräva andra organisationsformer än de som i dagsläget existerar. Föreningslivet påpekas vara en för trögflytande process. Det som hos unga efterfrågas anses vara något snabbare, öppnare och något som ger friare verkningsformer. Med andra ord så skall processen gå fort, och i de fall som ansökningar krävs bör dessa existera i lättsamma former. Föreningslivet passar inte alla då det inte alltid är intressant att ta fasta på en kultur och verka i den en längre tid. I dagsläget efterfrågas många gånger en verkan kring en mängd kulturer under kortare perioder. Detta innebär en efterfrågan av "friare medel", det vill säga, att ungdomar ges tillgång till ekonomiskt kapital relativt fort för att arrangemanget skall genomföras och lågan hos skaparen inte skall slockna. Föreningslivet och möjligheten att få föreningsbidrag räknas till processer som är för tidskrävande och ineffektiva, vilket anses göra dem oattraktiva för målgruppen.

Som svar på problemet har vissa kommuner gjorts försök kring andra projekt, exempelvis "en påse pengar". Projektet går ut på att en viss summa pengar ges till en eller flera ungdomar med en projekttid som de vill genomföra. Ett annat beprövat koncept är sommarentreprenörer, där en person arbetar med att utveckla en idé och genomföra denna. På vägen erbjuds personen coachning samt stöd och hjälp att dra igång och utveckla idén till färdig "produkt". Andra koncept har varit kultursommarbetare, ett arbete som gått ut på att människor på något sätt arbetat med kultur, likt gatumusiker, guider eller inom andra kulturområden. Projektet har varit en del av kommuners satsning på unga och sommarjobb.

För att behålla ungdomarna i kommunerna/länet krävs ett tempo hos högre instans, vare sig det handlar om idrott eller kultur. Men det måste också erbjudas möjligheter för personerna att delta i olika former av kulturtillställningar, arrangemang med mera. Utvecklas personen inom sin genre krävs också forum där det ges möjlighet att praktisera sin kultur. Existerar inte dessa forum ökar sannolikheten att personen söker sig till andra platser. En fungerande infrastruktur som tar tillvara på kulturuttryck är därför av stor vikt för platsen.

Studieförbunden är en intressant som på många orter medverkar i byggandet av en kulturell infrastruktur vid sidan av, och tillsammans med, kommunala satsningar. Replokaler färdigställs och blir till platser där kreativiteten pyr. Vid sidan av dessa krävs plattformar, hjälp med att administrera, arrangera, lyssna, hjälpa, bygga broar och på olika sätt finnas där som ett stöd. Med andra ord, krävs lyhördhet.

Från högre instans bör en omvärldsanalys kring gruppen ungdomar göras. Vad är det som existerar, hur engagerar sig gruppen och vad efterfrågas av dem? Indirekt: hur kan högre instans bidra till ett aktivare kulturliv för individen och indirekt kommunen? Som en del i arbetet har det i vissa kommuner skapats ungdomsråd som företräder bland annat högstadiet och gymnasiet. I och med att gruppen tonåringar och yngre vuxna är svårare att nå än yngre skolbarn är det av extra vikt att ha involverade arbetssätt. Därför krävs en miljö som bidrar till att de själva blir engagerade i projekt och att det skapas kontinuerliga arbetssätt som behåller men fångar in nya ungdomar.

4.3.3. Föreningsliv

Föreningslivet anses stå en dyster framtid till mötes om inte förändringar inom det sker. De senaste åren har kulturföreningar i Västerbottens län haft problem med att skapa återväxt. Yngre människor anses inte ha en vilja att ta del av föreningslivet likt tidigare generationer. Det som sker är snabbare förflyttningar mellan kulturyrtingar. Därmed finns det en rädsla hos många kulturföreningar att dessa står och faller med dess nuvarande medlemmar.

Föreningslivet kan komma att behöva förändras ifall en tillväxt skall skapas. Delvis finns det delar av föreningslivet som bör underlättas och effektiviseras. Exempelvis att effektivisera den byråkratiska processen genom att minimalisera denna till förmån för ett maximerande av aktiviteter. I vissa fall kan ett problem vara att föreningar anses vara förenat med arbete. Den äldre generationen upplever att den yngre generationen inte

anser att det är "hippt" att vara med i en förening, med andra ord, social status spelar in och påverkar individens val.

Problemet kan bestå i att äldre generationer glömt hur lång tid det en gång tog att lära sig driva en förening, och inte varit tillräckligt tålmodiga när det gäller att lära ut dessa kunskaper till de yngre. Hos de yngre saknas delar av den kunskapsbas som behövs för att bilda förening.

Hos den äldre generationen har problemet med nyrekrytering inom äldre föreningar lyfts, och man har hänvisat till den yngre generationens vilja att organisera sig på nya sätt. Möjligen kan människorna vara mer intresserade av att uttrycka sin egen sak, istället för att ingå i redan färdiga ramar och regelverk. Den självgående anser möjligen inte att den vinner något på ett föreningsmedlemskap utan hittar istället egna vägar som passar denna bättre att uttrycka sig genom. Från föreningslivet sida bör det ändå vara av intresse att uppmuntra även till andra organisationsformer än föreningsliv då det kan existera gemensamma beröringspunkter som möjliggör ett samarbete.

4.3.4 Arrangörskap

Medborgarnas kulturengagemang och arrangörers skapande är två förutsättningar för ett existerande kulturliv. Föreningslivets dalande bana ställer till problem även för arrangörsleden. Eldsjälarna som tidigare varit aktiva arrangörer blir äldre och brinner med falnande låga. Leden fylls inte på med nya och hotet om nedläggning för flertalet föreningar poängteras under dialogerna. Arrangörerna runt om i Västerbotten anser sig vara bortglömda då de dem senaste åren inte getts den stöttning från högre instans som ansetts vara behövlig.

Från kulturinstitutionernas sida tas problemet upp. Det länsuppdrag som skall fullföljas innebär att besöka hela länet, ett uppdrag som riskerar att misslyckas på grund av bristfälliga arrangörsled runt om i Västerbotten. För att uppdraget skall kunna genomföras krävs någon som bokar, marknadsför, anordnar lokaler, tar emot och så vidare. I och med att arrangörsleden tappar folk blir mottagandena runt om i länet färre och färre vilket resulterar i att färre platser kan besökas av institutionerna. Åtgärder krävs för att stävja problemet.

Något som framförts av arrangörsleden är att de är i behov utav utbildning. Genom att erbjuda grundutbildningar i arrangörskap ges en plattform och något att bygga vidare på

för både individ och samhälle. Läget framhävs som akut från både länsinstitutionernas- och arrangörernas sida och för att stävja situationen bör området prioriteras av högre instans.

Vid sidan av detta dras kulturanslagen ner och påverkar möjligheterna att genomföra arrangemang, nå ut och få dem att gå runt. Kulturarrangemanget behöver inte vara kostsamt men då invånarna saknas påverkar det publikintäkterna. Därmed krävs det i vissa fall resurser från högre instans för att kunna arrangera och erbjuda kultur runt om i hela Västerbotten.

4.3.5 Medelålder och åldersegregering

En problematik med mindre föreningar och dess låga medlemsantal är att då en förening behöver en styrelse innefattar det att föreningens alla medlemmar på ett eller annat sätt kan tvingas ingå i denna, vare sig de vill eller inte. Arbetet, i de fall det ses som en börda, tros vara en faktor till att människor inte söker sig till föreningslivet. Det ideella arbetet har möjligen tappat sin samhällsstatus och ersatts med arbete som förväntas ge lön.

Unga och äldre ses inte över åldersgränserna på samma sätt som förr utan verkar nu på var sitt håll, relativt omedvetna om varandras kulturliv. Det har därmed uppstått en åldersegregering i samhället. Hos tidigare generationer har det på olika sätt existerat en samvaro över åldersgränserna medan det i dagsläget existerar ett glapp mellan generationerna.

En närhet mellan åldersgränserna anses behövlig för att sprida äldre kultur vidare till nya generationer. Närheten innebär även ett kunskapsutbyte åt båda hållen. För likt äldre lär yngre, lär yngre äldre och på så sätt skapas ett kunskapsutbyte mellan generationer grundat på kunskap och erfarenheter.

Exempel som uppkommit under dialogerna har handlat om hur ungas kunskap om nyare teknik skulle kunna vara av värde för den äldre generationen att ta del av. Den äldre generationen talar om vikten av att det gamla kulturarvet går i arv till nya generationer. För att detta skall göras krävs det att det finns en äldre generation som kan lära ut. Ett lärande som blir problematiskt att lära ut om det inte går i arv till nästkommande generation.

I dagens Västerbotten anses detta problem existera. Dagens vuxna generation har många gånger inte tagit till sig de äldre traditionerna och kan därmed inte föra detta arv vidare till dagens yngre generation. Därför anses det enligt den äldre generationen själva att det vilar ett relativt stort ansvar på dem att föra kunskapen vidare. Berättarträffar mellan äldre och yngre generation blir av vikt för en fortsatt spridning av till exempel bygdens historia. Men anses också fylla en viktig funktion genom att den bidrar till att bryta fysiska och mentala barriär som existerar mellan generationerna.

4.4 Samverkan

4.4.1 Dialog

Kulturdialogerna och de samtal som kommit med dessa har ansetts vara positiva. Däremot har det efterfrågats fortsatta dialoger, även om inga nya tider föreslagits. Från Region Västerbottens håll har det även benämnts att dialogerna kommer fortsätta från deras håll men att det i dagsläget inte finns någon konkret plan över hur detta kommer ske. Mötena anses i vissa fall hos deltagarna skapat grogrunder för framtida samarbeten i och med att nya kontakter knutits och en kunskapsutväxling skett om varandra och varandras verksamheter, men även i och med att gemensamma behov har belysts.

Dialoger bidrar till att kunskapen ökar kring vad andra sysslar med, och genom vetskapen och kunskapen om det lokala kulturlivet möjliggörs också samarbeten och nätverksbyggande. Nätverk anses hos de medverkande skapas då det finns en känsla av att gå åt samma håll och därför är det viktigt att samverkan är något som får växa fram utifrån de förutsättningar som finns. Dialog bidrar även till ett ökat kunskapsfält om kulturyttringen såväl som bygden, staden, föreningslivet, kulturaktörer och så vidare, något som lägger en grund för ett möjligt samarbete.

4.4.2 Fysisk samverkan

Buskning togs upp i kapitlet om tillgänglighet och är ett konkret exempel på samverkan. Andra samverkansformer kan handla om att bruka platser tillsammans, eller skapa kultur ihop. Det krävs att parterna drar åt samma håll och att det även existerar en vinstmarginal genom samarbetet. Tjänar parterna inget på samverkan bör de överväga om en samverkan är att föredra. Däremot om det finns en vinstmarginal kan ett

effektiviserande kring till exempel nyttjandet av lokaler eller det som produceras utvecklas.

Samverkan är även viktigt i relationen mellan amatör- och professionell kulturutövning. Den professionellas kunskaper kan överföras på amatören och på så sätt utveckla dennes arbete. Detsamma gäller verkandet över åldersgränserna i bidragandet av kunskap.

Öppna scener och scener som redan har en fast uppsättning teknik underlättar många gånger skapandet av ett arrangemang. Då allting redan finns på plats kan både tid och arbete sparas in. Problematiskt för amatören eller den lilla föreningen är att ljud, ljus och andra teknikprodukter är dyra att införskaffa. En lånepool kan utifrån en ekonomisk synvinkel underlätta för en mindre arrangör. I och med att material finns att tillgå gratis eller relativt billigt kan pengar sparas in och arrangemanget blir mer kostnadseffektivt. Färdigställda lokaler blir till fördel för den åldrande befolkningen i bygderna. En befolkning som ibland inte har möjlighet att lyfta tungt eller har ork nog att iordningsställa lokalen inför ett arrangemang.

I vissa fall existerar ett behov av att samordna kulturyttringar i kommunen och använda de resurser som finns att tillgå. Samverkan är i vissa fall en nyckelförutsättning men också en korsbefruktning som involverar en mängd olika aktörer. För att utöka samarbetet mellan aktörer inom kommunen kan det vara av värde att ha en anställd samordnare vars arbetsområde är att uppmuntra till samverkan mellan aktörer. En uppmuntran som sker både på ett personligt plan mellan föreningar, men också som en resurs där tips ges hur kommunens resurser kan nyttjas bättre.

Vid projekt kan det finnas fördelar med att ha en eller ett par personer som är extra utbildade kring ansökan på professionell nivå. En kunskapsbas som innebär att hjulet inte behöver uppfinnas gång på gång. För den enskilde kulturarbetaren, föreningen och så vidare bör hjälp finnas att tillgå vid olika former av ansökningar. En kunskap som ökar chanserna för de aktiva att få ta del av projekt. Vilket i förlängningen bidrar till ett ökat kulturutbud för kommunen/regionen.

4.4.3 Samverkan mellan kommuner

Den kommunfixering som i dagsläget existerar måste brytas och ett skapande tillsammans över kommungränserna bör underlättas. En processledare eller en anställd samordnare inom kommunen kan även arbeta med frågor som rör andra kommuner.

Invånarantalet minskar i kommunerna och därför kan det finnas intressen i att arbeta ihop genom att utveckla det unika för varje kommun, istället för att öka konkurrensen gentemot varandra.

Ett ökat deltagande i varandras aktiviteter bör ses som något positivt. Sker ett arrangemang i en närliggande kommun finns det saker att vinna på att engagera sig i detta och bidra med bussning eller andra resurser från den egna kommunen. På så sätt skapas en närhet mellan kommunerna och ett samarbete som innebär att ta del av varandras kommuninvånare. Problematiskt är bussförbindelserna inom vissa delar av Västerbotten, något som kan försvåra möjligheten att ta del av arrangemang. Detta slår framförallt mot en yngre generation som är beroende av bussförbindelser då de exempelvis kan vara för unga, eller av andra anledningar saknar körkort eller tillgång till bil.

Dock gör sig avståndet påmint. Det finns många gånger inte ett intresse att besöka ett arrangemang där upplevelsen är kortare än själva resetiden. Upplevelsen behöver vara starkare än själva resandet och ett abonnerat bussande fungerar oftare bättre på de eftertraktade föreställningarna och arrangemangen än de som inte är lika eftertraktade.

4.4.4 Kulturell infrastruktur

Platser och kulturell infrastruktur är något som anses viktigt. Bland annat efterfrågas kreativa miljöer där människor kan träffas, likt biblioteken, men andra platser för teater, dans, musik, konst, och så vidare efterfrågas likväl. Biblioteket intar många gånger en central roll och agerar som spindeln i nätet inom de mindre kommunerna. Ett behov finns av naturliga platser som inte kräver mycket arbete vid skapandet av arrangemang.

Ifall en plats erbjuder en viss typ av arrangemang bör det existera platser som möjliggör för andra typer av kulturyttringar att ta plats.

En fråga som bör ställas är vem som ansvarar för att det existerar en fungerande infrastruktur med mötesplatser runt om i Västerbotten? Platser behövs för att människor skall mötas och erfarenheter skall utbytas. Det finns ett värde av att skapa kreativa miljöer men också att få människor att träffas för att utbyta erfarenheter och tankar. Vem ansvarar för öppna scener, lokaler, replokaler och så vidare? Ur en ekonomisk synvinkel kan det i de fall där kommunerna inte har några större ekonomiska resurser att lägga på kultur vara effektivt att skapa multilokaler eller möjliggöra en samverkan för att lokalerna skall kunna utnyttjas maximalt. Problemet med lokaler kan vara att de måste vara

anpassade efter de behov som existerar hos arrangören, föreningen, kulturyttringen och så vidare.

Och likt platsen måste vara anpassad för kulturyttringen behöver kulturyttringen vara anpassad för platsen. Det vill säga, att det utbud av kultur som till exempel länsinstitutionerna kan tillgodose kommunerna, städerna, bygderna med mera behöver i sin tur vara anpassad efter marknaden. Likt det nämndes tidigare spelar lokalens storlek roll. Problematiskt är då det existerar enbart en typ av lokaler möjliggörs enbart ett visst utbud att kunna verka. Från kulturskaparnas håll bör det därför existera ett utbud av både flera typer av föreställningar som kan anpassas till de resurser som existerar.

Folkbildningen framhäver att de märkt att platser är av stor vikt för kulturaktörerna. De individer som har ett intresse inom något område har också en vilja att fördjupa sig inom detta område. Inom musiken kan replokalen vara ett första steg, nästa är att uppträda, turnera eller att arrangera själv. För att möjliggöra detta krävs medel att relativt snabbt och enkelt ha möjlighet att arrangera.

Infrastruktur är kostsamt och kan vara en stor del av till exempel en förenings budget. Då anslagen skärs ner från statligt håll gentemot till exempel studieförbunden och lokalhyror höjs innebär det att anslagen till utövaren sänks. I slutändan är de som drabbas av nedskärningarna med andra ord de aktiva vilka får lägre anslag, och då färre anslag finns att söka blir kulturarrangemangen personligen mer kostsamma.

Fritidsgården kan för ungdomar bli en viktig plats då de i viss utsträckning kan erbjuda lokal, replokal, studio, scen och så vidare. Platsen bidrar till att tillgängliggöra kultur men kräver resurser för att kunna verka. Fritidsgården måste kunna stå för de behov som efterfrågas och från kommunalt håll kan det vara av intresse att se över sina resurser. Vad kan kommunen bistå med och finns det som efterfrågas att tillgå? Då vissa materiella ting kan vara kostsamma för den enskilda individen att köpa in kan en lånepool möjliggöra ett användande även för den mindre arrangören. Lånepolen blir ett sätt att effektivisera användandet av en produkt, och även något som underlättar för arrangörsleden.

Kultur bidrar till ett hemmahörande, men inte bara i traditionell mening, utan även som integration och anammande av mångfald. Det kulturutbud som existerar på orten bör erbjuda både tradition och nyskapande. Ett hemmahörande och den trygghet kultur skapar hos individer bidrar till att vi uppsöker platser vi känner igen oss i, men även att vi, då vi känner oss trygga i oss själva, vågar ta del av andra platser.

4.4.5 Resurser

Resurser finns att hämta i regionen, resurser som diskuterats vid mötena har inte handlat om de naturtillgångar Norrland innehar utan det humankapital som existerar i länet. Hos personer runt om i länet finns en mängd resurser att hämta likt tusentals livshistorier om bygder, kulturarv och en ofantlig kunskap kring skapande hos såväl äldre som yngre.

Här spelar bland annat den samiska kulturen och dess kulturarv en betydande roll för Västerbotten. Men likt samisk kultur eller äldre generationers upplevda historia finns livshistorier att hämta hos de många nysvenskar som bor i länet. Spännande berättelser om deras hemländer kan återberättas och skapa en större förståelse för hur det fungerar på andra platser i världen. Ett konkret exempel är de av många uppskattade mångkulturella dagarna som anordnats runt om i länet, där det bland annat bjudits på mat från andra kulturer.

Skolan som plats kan fungera som plattform för berättandet genom att erbjuda berättartimmar under skoltid. Något som anses kunna motverka fördomar och då integrationsfrågan är otroligt viktig att arbeta med för att få människor att känna sig inkluderande kan dessa aktiviteter bidra med en ökad förståelse för människor som anses vara "annorlunda" eller "avvikande från normen". Aktiviteterna bör dock inte göras för människor, utan med människor. Personer måste få delta i aktiviteter och utvecklas genom dessa, för många gånger handlar detta med resurser inte om ekonomiska resurser, utan att väcka en passion som blir till en resurs, likt eldsjälar och ideella krafterns verkan i samhället.

Däremot går det inte att bortse helt ifrån vikten av att ekonomiska och infrastrukturella resurser krävs för ett aktivt kulturliv. Vid sidan av kommunen finns studieförbunden som många gånger aktivt arbetar med att skapa en infrastruktur på mängder av platser runt om i landet. Studieförbunden kan på ett relativt snabbt och enkelt sätt erbjuda infrastrukturella- likväl som ekonomiska resurser till den enskilda kulturutövaren. Grundtanken hos studieförbunden är att få personer att själva medverka i en skapandeprocess, och därmed skall kulturen komma från själva kulturutövaren.

En del av problematiken med ett fallerande medlemskap inom föreningsliv och så vidare kan grunda sig i svårigheten att tänka nytt och förändra det gamla så det anpassas till det nya. Men många gånger kan en avsaknad kring det som efterfrågas bli större än att tänka nytt och bruka de resurser som redan finns att tillgå på nya sätt. Organisationer och individer fastnar lätt i tankesätt som följer tidigare mönster. Mönster som möjligtvis

fungerat i ett tidigare skede, men då samhället förändras, behöver även dessa delar i samhället förändras för att bättre anpassas till det rådande. Därmed kan det som tidigare inte fungerat, genom nya tankesätt och nya infallsvinklar, vara det gällande. Därför bör det finnas en vilja att tänka nytt och fundera kring, vad är det som råder i dagsläget? och hur detta kan utvecklas till ännu en resurs?

Samhällets förändring kräver att kommuner vågar lägga det "gamla" bakom sig och satsa på det "nya". De svårigheter som innan uppstått bör inte ligga kvar i bagaget under en längre tid. Kommunen bör istället se möjligheter, inte hinder. För kanske har det någon gång ansetts omöjligt att satsa på en teater, eller någon annan kulturell infrastruktur, men detta behöver inte innebära att det i dagsläget är en omöjlig uppgift. I och med samhällets förändring kan ett nytt samhällsklimat uppstå som möjliggör ett satsande på denna typ av kulturyttring.

4.4.6 Kapital

Från början har Region Västerbotten och dess kulturberedning varit på det klara med att inga ökade påslag på de statliga medlen kommer under närmaste året komma till kulturen, och att de pengar som i dagsläget är låsta till exempelvis institutioner kommer fortsätta vara det. Samtidigt handlar det om att det finns möjligheter att få ökade anslag, om kommun, region och stat går in med pengar.

Kultur är aldrig fullt ut gratis. Någonstans är det alltid någon som betalat, även för lokalen som upplåtes gratis. Därmed kostar det att arrangera och skapa, men diskussionen kommer många gånger att handla om det ideella arbetet i relation till lönearbete. Kultur ses inom vissa samhällsområden som något som skall skapas under fritiden och erbjudas åt andra gratis. Fördelar går att finna med att kultur är gratis, men finns det en kontinuitet så finns det också en mening att ta betalt för det som görs. I vissa fall ligger problematiken i betalningsviljan hos besökarna.

Det går inte att komma ifrån att mycket inom kulturen kretsar kring ekonomiska resurser. Bussar kostar, och har skolan inga pengar har den heller inte möjlighet att bussa elever till kulturarrangemang eller köpa in teaterakter. Ett större arrangörskonto behövs inom kommunen som erbjuder möjligheten att söka pengar till olika projekt.

Även för den yngre generationen kostar det att arrangera. Behöver den yngre arrangören betala för lokal och "riggning" innebär det ökade arrangörskostnader och därmed tillfaller

mindre pengar artisten. Många gånger spelar den yngre generationen gratis eller för en mindre summa pengar. Här kan det finnas ett värde i att kommunen uppmuntrar kulturutövaren att ta betalt för sitt arbete och underlättar för arrangören att ge dessa att få betalt för sitt arbete.

Betalningsviljan kan dock ställa till det, för varför betala för något som i vanliga fall erbjuds gratis? Då det finns ett värde i att medverka vid gratisarrangemang kan det finnas en exklusivitet i att ha betalat för en upplevelse som sedan går att berätta vidare om. Personen urskiljer sig genom besöket från mängden och via dess berättelser sprids ordet vidare om tillställningen och ett intresse för denna skapas.

Det finns även en oro för att pengar enbart ska gå att söka i relation till befolkning. Satsas det mindre pengar på platser där det är mindre folk så anses det finnas en risk att samhällena dör ut. Nedskärningarna tvingar individen att mätta munnen efter matsäcken. Då det krävs en ökad kunskap kring hur ansökningar skall vara utformade uppstår problem som innefattar att enbart vissa har möjlighet att söka pengar, medan andra kommer hamna mellan stolarna.

Samtidigt utvisar staten att det krävs någon form av organisation i ryggen för att möjliggöra ett ekonomiskt bidrag. För vilka möjligheter erbjuds de som inte har en förening/kommun eller annan byråkratisk organisation i ryggen? Skall dessa individer anpassa sig efter ramverket eller skall ramverket utvecklas så det anpassar sig efter dessa?

Hos de högre instanserna bör en ökad tillit gentemot kulturskaparen skapas. Finns inte resurserna eller viljan att utveckla kulturlivet från denna nivå kommer i slutändan skogen vara det enda som existerar i och med att det andra dött ut. Vilket människan i sinom tid kommer att tröttna på. Ett ökat förtroende skulle innebära ett ökat kulturliv, då det i dagsläget många gånger är det bristandet förtroendet som bidrar till att kultur inte skapas. Ges ökade möjligheter och en uppmuntran från högre instans så kommer också mer kultur att kunna skapas. Resurser för skapande finns runt om i hela länet, men finns det även en tillgång till relativt fria pengar att tillgå tillsammans med ett ökat förtroende skapas också möjligheter.

En påse pengar blir ett sätt att skapa rörliga ekonomiska resurser, men i ett regionalt perspektiv blir ett lokalt inflytande över kulturpengarna viktigt. För även om en grogrund för skapande existerar i länet, krävs det i grund och botten att olika former av ekonomiska kapital finns att tillgå. Via den nya kulturplanen binds en större del av resurserna upp av

redan befintliga institutioner och det går att ställa sig frågande till hur mycket av dessa medel som kommer innefatta olika former av rörligt kapital för exempelvis fria aktörer, konstnärer, att ta del av? Aktörer som inte alla gånger lever upp till de krav som efterfrågas för att ta del av regionens ekonomiska tillgångar, öronmärkta för kultur.

4.5 Region Västerbottens roll

Kulturplanen torde kunna förändra den regionala kulturpolitikens fokus. I en tid då ansökningarna blir mer avancerade är det viktigt att kunna bolla idéer och planer med en högre instans, likt Region Västerbotten. Chanserna att få igenom regionala som nationella ansökningar ökar då. Det bör tillsättas kommunala och regionala samordnare som hela tiden uppdateras kring länets kulturliv och arbetar med att stärka kulturens status i relation till andra samhällsfält.

Rikskonserters nedläggning anses ha slagit hårt mot Västerbottens län och en konkret sak som efterfrågas är en liknande producentorganisation på regional nivå, och då inte enbart för musik utan andra kulturyttringar likväl. I praktiken handlar det om att skapa en central arrangörsgrupp som genom samverkan med flera kommuner och med andra regioner möjliggör ett pressande av priserna på arrangemang.

Kulturplanen som i dagsläget skrivs kan komma att bli en resurs då den bidrar till att fokus läggs åt ett visst håll inom den regionala kulturpolitiken. I ett tidigare skede har i vissa fall kommunala gränser ställt till problem i och med att kommunala anslag inte får användas inom en annan kommun. Detta kan i sin tur innebära att projekt som tidigare inte varit möjliga att söka på kommunal nivå då de är länsanpassade har möjlighet att beviljas regionala medel. Region Västerbotten kan därmed öppna upp och möjliggöra finansiering av nya typer av projekt.

Som framhävts av representanter för Region Västerbotten kommer direkt inga nya medel för kultur tillföras regionen. Det är därför av stor vikt att Region Västerbottens kulturenhet på ett löst och konkret sätt framhäver avsikterna med sin verksamhet. Vid sidan av detta bör de arbeta förebyggande med att stävja missnöjen som grundar sig i konkurrensen om ekonomiska medel mellan aktörer. Ett sätt från Region Västerbottens håll för att stävja detta under processen har varit att framhäva vikten av samverkan, belyst vilka kulturområden den regionala kulturplanen gäller och även i klartext under

mötena poängterat att inga ökade anslag från statligt håll verkar vara aktuellt inom de närmaste åren.

Ett aktivt arbete för samverkan inom kultursfären är inte den enda samverkan som måste ske. Samverkan måste vara landsomfattande och ta sig uttryck i en kraftansträngning gentemot regeringen med krav på ökade ekonomiska medel till kultursektorn. Även om det finns syften med att samarbeta regionalt för att stärka det lokala kulturlivet bör ett av de övergripande målen för Region Västerbotten vara en rikssamverkan. Här bör kulturens roll poängteras och sättas in i större samhällsperspektiv för att klara konkurrensen gentemot andra intressenter som har som mål att sko sig på samma resurser som kulturen likväl som för att bryta trenden med minskade anslag.

Regionen måste i sin tur sticka ut, eftersom ekonomiska resurser många gånger fördelas till det som på något sätt är unikt. Därmed går det att ställa sig frågande till hur sticker Västerbotten ut i relation till andra regioner och hur kan Region Västerbottens kulturplan bidra med att öka resurserna till länet? Det är något som kräver ett strategiskt tänkande kring skapandet av och en plan kring hur länet i framtiden skall framhäva sina styrkor för att öka sina statliga anslag.

Möjliggörandet av ett regionalt aktivt kulturliv och ett ökat kulturutbud inom länet kräver olika former av kulturarbetare. Utbildning blir en central fråga och något som även Region Västerbottens genom sin expertis och ekonomiska resurser skulle kunna bistå med för att öka kunskapsfältet hos de enskilda kulturarbetarna. Exempelvis möjliggöra för länstäckande workshops och fungera som bollplank för de som efterfrågar olika former av hjälp som har med kulturfältet att göra via till exempel kultursamordnare.

5. Analys av regionens styrkor och svagheter

Kulturdialogerna och arbetet med Region Västerbottens kulturplan är det första i sitt slag i Västerbotten. Presentationen i föregående avsnitt antyder något av bredden och djupet i de möjligheter och problem som deltagarna har diskuterat. Genom att lyfta upp vissa aspekter och sätta in dem i ett större sammanhang vidgas ytterligare debatten. I avsnittet tas en del frågor upp som har att göra med den regionala utvecklingen i allmänhet. Bland dessa frågor hanteras avsaknaden av ungdomar under dialogerna, kulturell infrastruktur, attraktiva boendemiljöer, kulturens sociala status, inkludering och kommunala resurser via samverkan.

5.1 Politik utmanas av kulturfältets dynamik

Utifrån det perspektiv som presenterats under ACANALYS-projektets gång innebär *en hållbar regional utveckling* ”en social, kulturell, ekonomisk och ekologisk utveckling som kännetecknas av att regionernas tillgångar ökar eller åtminstone inte minskar”⁵³. Trots en snabb och kraftfull tillväxtprocess i Västerbotten och Norrland de senaste 150 åren ”befinner sig regionen i en besvärlig utvecklingsfas med svaga befolkningssiffror”⁵⁴. Förklaringen till detta och det svar som presenterats under projektets gång anses vara att ”regionen under lång tid tenderat att försumma befolkningen på fundamental tillgång och den attraktiva livsmiljön som är grundläggande för en hållbar regional utveckling”⁵⁵.

I projektet fokuserades det på fem viktiga policymål;

- Behovet att Västerbotten är attraktivt för människor,
- Behovet av attraktiva och interaktiva livsmiljöer,
- Behovet av en hållbar ackumulation av tillgångar,
- Behovet av effektiv resursallokering och hög resultattillväxt samt
- Behovet av att äga tillgångar.

---

⁵³ Hållbar regional utveckling i Västerbotten – En sammanfattning av resultat från ACANALYS 2011:10

⁵⁴ Hållbar 2011:37

⁵⁵ Hållbar 2011:37

Fokus i denna rapport har lagts kring de två första frågorna, behovet att Västerbotten är attraktivt för människor och behovet av attraktiva och interaktiva livsmiljöer.

Landstinget sade sig under 1970-talet vilja ta ett större ansvar inom kulturpolitiken, i samband med decentralisering av densamma. En ekonomisk ansvarsfördelning mellan stat, landsting och kommun arbetades då fram. Denna fördelning gör sig än idag gällande. En ny intressent under 2000-talet är emellertid regionförbunden. I Västerbottens fall förvaltar som vi sett Region Västerbotten landstingets tidigare ansvarsområde och ekonomiska resurser till kultur.

Även om landstinget satsat pengar för att skapa attraktiva livs- och boendemiljöer via kultur, så står Västerbotten i dagsläget inför en tuff utmaning: att reducera lokal utflyttning. Problemet har uppmärksammats av de medverkande. Det är inte enbart länet som tappar folk, utan även folkbildningen, de ideella organisationerna och föreningslivet. Enligt Norrstyrelsen tappar bland annat ideella organisationer medlemmar bland de yngre⁵⁶. Det anses finnas en vilja hos ungdomarna att välja sina ”kulturella, sociala och ideella engagemang i andra former”⁵⁷, än de som i dagsläget existerar.

Då det etablerade kulturlivet tappar medlemmar sätts kulturpolitiken på prov. Frågan om hur kulturpolitiken skall ställa sig till detta har bland annat Johannisson berört. Hon ifrågasätter om den svenska kulturpolitiken skall ”utgå från den övergripande målsättningen att skapa ett likformigt kulturpolitiskt utbud över hela landet, eller från målsättningen att ett likvärdigt kulturutbud skapas genom att främja en mångfald av kulturpolitiska synsätt och organisationsformer”⁵⁸. Med andra ord, vem anses behöva anpassa sig efter vem?

Förändringar sker inom (det etablerade) kulturlivet. Unga ifrågasätter det etablerade kulturlivets strukturella uppbyggnad och ingår hellre i ”nya organisationsformer” framför de etablerade former som i dagsläget existerar. Exempel på dessa organisationsformer kan vara löst sammansatta grupper av kulturaktörer, eller musiker som vill anordna en spelning med sitt band men inte är medlemmar i en förening eller ett studieförbund. Eller varför inte en grupp skådespelare som någon gång då och då vill sätta upp en improvisationsteater, men inte ingår i en förening. Dessa kan genom sin oetablerade organisationsform falla utanför den kulturpolitiska ramen, vilket påverkar möjligheten för dessa utövare att påverka kulturpolitiken och att söka bidrag.

---

⁵⁶ Norrstyrelsen rapport 2009:5;10

⁵⁷ Norrstyrelsen rapport 2009:5;10

⁵⁸ Johannisson 2010:7

I och med föreningslivets minskade medlemsantal kan gruppen oetablerade kulturutövare tänkas växa de kommande åren. Problemen kring detta bör studeras och genom forskning belysas, då det påverkar kulturlivet över lag. Etablerad kulturpolitik förutsätter ett fält av det oetablerade, och de oetablerades frihet bör kunna bevaras även om man upprättar mer permanenta former för dialog och stöd.

5.2 Var är ungdomarna?

Under dialogerna har medelåldern varit relativt hög och den grupp som skulle kunna benämnas som ungdomar har med några få undantag, näst intill varit icke existerande. Ett problem som visade sig på vägen och som även belysts från Region Västerbottens håll. Under processen fick kulturanalytikern Linn Edlund i uppdrag av Region Västerbotten att utforma och hålla ungdomskulturdialoger i ett antal kommuner. Ett arbete som utmynnat i rapporten *Kulturens ungdomar – ungdomarnas kultur (2011)*.

Mötena har många gånger innefattat medlemmar i föreningar och institutioner som fallit under de prioriterade områdena. Ungdomar är ett prioriterat område på statlig-, regional- och kommunal nivå och det bör ses som en stor förlust att Region Västerbotten inte fullt ut lyckades nå ut till gruppen under processen. Gruppen skulle kunna benämnas som en stor kunskapsbas om hur framtidens kulturpolitik kan tänkas vara utformad. I rapporten poängteras att skiftningar sker inom kulturfältet, bland annat i relationen mellan unga och föreningslivet men även i gruppens syn på organisationsformer. Detta kan bland annat innebära att det finns en stor risk att den grupp kulturutövare som växer upp idag, i framtiden, kommer falla mellan stolarna i de fall de vägrar anpassa sig till den förbestämda strukturen. I utvecklandet av kulturfältet och främjandet av en regional utveckling kan detta komma att te sig negativt.

Problemet kring avsaknaden åtgärdades delvis genom att låta Edlund göra en studie i ämnet. En tanke från Region Västerbottens håll med dialogerna var att öppna upp kulturlivet lokalt och låta människor träffas över kulturgränserna. Problem skulle stävjas och möjligheter skulle belysas. Även om dagens kulturverksamma kan ge svar på de frågorna kan morgondagens kulturverksamma ge svar på andra frågor. Hur bör framtidens kulturpolitik utformas? Skall nya organisationsformer och arbetssätt gentemot dessa utvecklas? Bör nya kulturyttringar inkluderas i kommande kulturplaner och i så fall vilka? Genom att försöka närma sig dessa områden har Region Västerbotten

en ypperlig chans att ligga steget före eller i fas med kulturfältets samhällsutveckling. Möjligen kan regionen även fungera som pionjärregion inom vissa områden genom att utveckla nya arbetssätt eller en demokratiskare bas.

I dagsläget prioriteras i första hand de så kallade ”klassiska områdena”, det vill säga områden som innefattas och prioriteras av kulturrådet i dess anslag. Bör detta anses anmärkningsvärt? I det stora hela är svaret nej. Det går helt i linje med Johannisson's analys, där regionerna tenderar att ”återskapa en statlig syn på kulturpolitikens målsättningar och organisation”⁵⁹.

Vi bör dock inte glömma, att processen är ny för de inblandade, att planen är den första i sitt slag (för Västerbotten) och att tidsfristen har varit knapp. Området måste utvärderas ytterligare när planer börjat genomföras och eventuellt nya visioner har formulerats. Kulturplanen har trots allt definierats som ett första steg i en längre process, varför både planen och de inblandade torde kunna utvecklas.

5.3 Tillvaratagandet av resurser

Under kulturdialogerna har det gått att urskilja att biblioteken många gånger fyller en viktig funktion, i både större och mindre samhällen. Flertalet möten har hållits i deras lokaler och anordnats av bibliotekarier. Inom Region Skåne benämns bibliotekens utveckling inom regionen som en spontan utveckling som går mot öppna arenor för ett breddat utbud av kultur, information och lärande (film, medborgarkontor, vägledningscentrum)⁶⁰. Även inom Västerbotten har representanter från biblioteken framhåvt bibliotekens vilja att erbjuda lokaler till kulturaktiviteter men även en vilja att vara en resurs för kunskapsutbyte.

I Region Skånes fall finns även en vilja att utveckla biblioteken till lokala kulturhus. I Västerbottens fall har musikskolors möjliga omvandling till kulturskolor, eller utvecklandet av tomma lokaler till kulturhus och bibliotekets potentiella centrala plats inom det lokala kulturlivet varit uppe till diskussion. Kulturen skapar i sin tur attraktion, men för att möjliggöra kultur krävs det ett existerande av lokaler. Hur dessa lokaler skall

---

⁵⁹ Johannisson 2010:6

⁶⁰ http://www.kulturradet.se/Documents/Verksamhet/Samverkan/avsiktsforklaring_samverkan_skane_2009.pdf 2011-10-05

vara utformade och vad de skall innehålla bör utgå ifrån det lokala kulturlivet och dess behov.

Cultural planning är ett begrepp som etablerats på det kulturpolitiska fältet. Begrepp sägs inte syfta till att vara ett alternativ till samhällsplanering eller till kultur och konstpolitik. Däremot skall dessa verksamheter på ett tydligare vis komplementera traditionell samhällsplanering⁶¹. Att ta tillvara på stadens potential och på ett fördelaktigt sätt använda ortens, kommunens och regionens krafter utan att förbruka dem är emellertid en svår balansgång.

Platser har ett inneboende liv och verkar ibland som en form av dynamiskt levande organismer, vilka utvecklas i samröre med en viss miljö. Därför skiljer sig städer från varandra och varje modell för att utveckla en stads kulturliv måste utgå från de förutsättningar som finns på platsen. Det vill säga, teorier kring kultur- och stadsplanering måste komplementeras med en erfarenhetsbaserad förståelse av staden och dess kulturliv.

Stadsteoretikern Jane Jacobs skrev i slutet av 1950-talet boken *Den amerikanska storstadens liv och förfall* (2004). Hon säger där, att "det är meningslöst att planera en stads utseende om man inte vet vilken sorts inneboende fungerande ordning den har"⁶². I boken besöker Jacobs "staden" och försöker förstå sig på hur dess dynamiska liv verkar och hur staden genom sina invånare och sin uppbyggnad i sin tur påverkar det liv som skapas i den. Jacobs kritiserar öppet den moderna stadsplaneringen och belyser hur kulturer på olika sätt tar sig uttryck och växer fram inom respektive platser.

Resonemangen Jacobs för till staden och vikten av förståelsen av den står inte långt bort ifrån förståelsen av kulturens påverkan på individen och individens påverkan genom kultur på stadslivet. Likt vi bör ha kunskap om hur vi planerar städer, bör vi även ha kunskap om kulturens vikt för skapandet av ett välmående hos individen, likväl som attraktiva boendemiljöer.

Statsvetaren och stadshistorikern Rolf Hugoson deltar i ett europeiskt forskarnätverk där begreppet *hållbar kultur* fokuseras: "Investigating cultural sustainability"⁶³. När begreppens innebörd på detta vis utvecklas och förtydligas torde det också påverka det praktiska tänkandet om kulturens roll för regional utveckling. Poängen är mer allmänt att

---

⁶¹ Lundberg & Hjort 2010:8

⁶² Jacobs 2004:37

⁶³ COST IS 1007: 2011-2015

bättre kunskap om kulturens krafter och problem utgör en förutsättning för övervägd politiskt handlande.

En forskare som gjort sig känd genom att diskutera attraktiva (boende)miljöer genom att belysa kulturens värde är Richard Florida. 2001 släpptes boken *Den kreativa klassens framväxt* i vilken han poängterar vikten av kreativa miljöer för ett attraktivt "klimat", både för företag och för individer. Florida lägger fokus på större amerikanska städer och har därmed fått en del kritik för sin forskning. Även om vissa delar av Floridas forskning kan vara svår att applicera på det svenska samhället och Västerbotten finns det andra delar av hans forskning som är relativt lätt att applicera på det svenska samhället.

Florida betonar vikten av ett brett kulturliv och en tolerant miljö för att skapa attraktiva platser. En tolerant miljö erbjuder människor att få vara dem själva samtidigt som det breda kulturlivet innebär att fler individer ges möjlighet att utvecklas och ta del av kulturer än i jämförelsevis ett homogent samhälle. Därav bör diskussionen om kultur och regional utveckling inte utgå ifrån diskussionen om kultur påverkar en regional utveckling, utan *hur* den påverkar en regional utveckling samt hur kultur kan användas för att skapa attraktivare platser, för såväl individer som företag.

Flyktigheten som omtalas kan bero på viljan att få vara sig själv, att få utvecklas med likasinnade i den kulturyttring man anser sig tillhöra. För i dagens samhälle är stil av vikt, liksom identitet. Kultur möjliggör ett skapande av identitet, men då identitet även är något rumsligt, krävs platser att utvecklas på, liksom möjligheten att accepteras i relation till andra, likasinnade som olika. Därav blir det av stor vikt att ha en fungerande (kulturell) infrastruktur, liksom replokaler, scener, och andra platser där kultur och identitet tillsammans kan praktiseras och individer kan växa.

5.4 Kultur - kostnad eller investering?

Det finns många skäl till att prioritera kultur högre inom det lokala politiska fältet likaväl som på statlig nivå. Kulturens förflyttning från Västerbottens läns landstings regi till Region Västerbotten har något förändrat kulturens miljö. Diskussionen om "kulturens stöld av vårdens resurser" har i och med det svårare att finna en grogrund. Tyvärr betraktas ofta investering i kultur enbart som en kostnad, trots att den precis som varje

investering också resulterar i någon form av resurstillväxt. Möjligen grundar sig synen i en okunskap om vad investeringen konkret genererar för individ och samhälle.

Kultur kan vara svårt att greppa. Inte ens själva definitionen av begreppet har ännu lyckats nå koncensus mellan kulturfält, kulturpolitiskt fält och forskningen. Definitionen Region Västerbotten tagit fasta på antas vara den statliga i och med att en statlig kulturpolitik till viss del appliceras på en regional nivå.

Kultur är ett ord vi använder för att fånga de föreställningar som medlemmarna i ett samhälle har om sig själva och som ger normer för hur de uppträder mot varandra. Det går nog inte att bestämma vad kultur egentligen är, men vi kan säga att kultur i hög grad skapas genom kommunikation mellan människor. Utan kommunikation – ingen kultur⁶⁴.

Kulturens mångfacetterade definitioner bidrar till frågetecken även inom kulturfältet. Hur mycket diskussionen än må handla om vad som inryms i begreppet och vad som bör inkluderas av kulturpolitiken måste ändå ett arbete ske gentemot högre instans för att öka kunskapsfältet hos gruppen om kulturfältets påverkan och inverkan på samhälle och individ. Frågan är dock vem som skall stå för denna kunskapsbas och hur den på bästa sätt bör ta sig uttryck. Handlar det om ett vertikalt eller horisontellt kunskapsutbyte? Är det upp till kommunen själv att finna kunskapen genom att lära av varandra eller krävs det att en högre instans går in och erbjuder sin kunskap? Kan politikerna ha något att lära av kulturens gräsrotsrörelser? Men kanske framförallt, vilken kunskap kan kulturfälten bidra med?

Frågorna är många. Fokus läggs på högre instans att agera, samtidigt kan det anses vara att göra det enkelt för sig själv. Problemet lämpas över på en institution när det egentligen är hela samhället som behöver belysas med denna kunskap. Fördelen med att ansvaret hamnar på en högre instans är att dessa ofta är strategiskt positionerade inom maktens fält. Därmed har de många gånger möjlighet att bidra med resurser, såväl kapital som infrastruktur.

Identitet är rumsligt och genom att ta sig uttryck via kultur blir även kulturen rumslig. Samtidigt som platser skapas för ändamålet tar kulturuttryck sig också an platser och gör dem levande. En plats med levande kulturliv möjliggör en utveckling för individen, kulturen och platsen. Genom att ta del av andras kunskap ges utvecklingsmöjligheter som

---

⁶⁴ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/03/32/7a302f93.pdf> 2011-12-08

ökar chanserna att kulturen påverkas i en positiv riktning. Ett professionellt kulturliv inom en mängd områden påverkar attraktionskraften och lockar besökare likväl som aktörer till platsen. För att återknyta till Jacobs så är det så gott som meningslöst att planera en stads utseende, (egen not, likväl som kulturliv) om det inte existerar en förståelse för platsens inneboende fungerande ordning. Problem uppstår med andra ord om de som beslutar om kulturella satsningar inte har en kunskap om fältet och platsens kulturliv. Det vill säga de beslutande bör ta del av och uppleva en mängd olika delar av stadens kulturliv för att skapa en större förståelse för både staden- och kulturers inneboende fungerande ordningar.

5.5 Resursers resurser

Även kulturfältet ställs inför strama budgetar och tvingas ibland förändra sina rutiner, på grund av besparingar, nya regelverk eller nya visioner. Förnyade arbetssätt växer fram, som ibland också erbjuder möjligheter att ifrågasätta tidigare strukturer. Under processen med Region Västerbottens kulturplan har begreppet samverkan intagit en central roll. I denna avslutande del av rapporten utgår begreppet samverkan ifrån Riksantikvariatets definition där det syftar till att ”flera parter agerar gemensamt i ett särskilt syfte och för att uppnå lösningar och resultat”⁶⁵.

I både en mindre region och för en kommun kan en av de större utmaningarna vara att ”mobilisera ortens resurser så att de kan användas på ett flexibelt sätt”⁶⁶ och då det ekonomiska kulturstödet kan vara minimalt, eller näst intill obefintligt (sett i relation till kostnad/avsatt del av budgeten) hos vissa kommuner krävs ett etablerat kultur- och föreningsliv, samt ideella insatser för att möjliggöra ett levande kulturliv. I exempelvis Umeås fall belyses den kraft som medborgarbaserad kultur bidrar med till staden i Umeå kommuns kulturpolitiska program (2010).

Därför är en av Umeås största tillgångar fortfarande medborgarnas engagemang i kultur- och föreningslivet, omfattande allt från barn- och ungdomsverksamhet till kultur för seniorer. Umeå har hundratals aktiva föreningar och en bred folkbildnings- och

---

⁶⁵ http://www.raa.se/cms/showdocument/documents/extern_webbplats/2007/oktober/rapp2007_14.pdf 2011-10-05

⁶⁶ Tillväxtanalys rapport 2010:10;27

kulturverksamhet. De genomför varje år tusentals olika kulturarrangemang som sträcker sig från mindre författar- och musikkvällar till stora kulturfestivaler⁶⁷.

För att möjliggöra ett aktivt kulturliv krävs resurser. Även om flertalet av de verksamheter som inkluderas i ovanstående stycke inte har möjlighet att söka regionala anslag bör de enskilda kommunerna både se över och fundera kring hur de stödjer lokal kulturverksamhet och om resurserna kan användas effektivare. Med andra ord, finns möjligheter att utveckla och underlätta en verkan hos lokala aktörer?

Samverkan blir ett exempel på resursfördelning. Genom att samverka kring en plats möjliggörs fler användningsområden av den. Samfinansiering/samorganisering är andra exempel på samverkan vilket kan innebära att en förening eller arrangör inte behöver bekosta ett arrangemang själv utan fördela detta på fler aktörer. Samtidigt kan en bättre dialog mellan parter bli ett resultat, genom bättre kännedom om individer, föreningar, platser, institutioner och kulturliv men även ett främjande av kompetensöverföring och mer effektiva processer⁶⁸. Även utvecklingsbehov i det lokala och regionala kulturlivet kan identifieras.

Ett breddat och ökat kulturliv kan vara direkt positivt för en regional utveckling, då det möjliggör för fler individer att finna ett hemmahörande i platsen. Det är därför viktig del i en regional utveckling att ta vara på individens talanger och få dem engagerade i samhället. Det bör funderas kring hur detta görs i respektive kommun, och på vilket sätt detta arbete skulle kunna utvecklas för att bli effektivare. Även om individer i vissa fall enbart stannar i ett fåtal år kan de ha mycket att bidra med under tiden.

Florida åskådliggör vikten av att skapa miljöer där människor snabbt blir accepterade och inkluderade;

Om det tar flera år för dem att bli accepterade och komma in i samhället kan deras potential mycket väl gå förlorad. Samhället måste alltså underlätta för alla sorters människor att bli delaktiga. I grunden handlar det om att komplettera låga inträdesbarriärer med låga barriärer för effektivt engagemang. Samhällen kan inte längre attrahera människor bara genom att erbjuda dem ett välavlönat jobb, en prisvärd bostad och snabba sätt att ta sig från det ena till det andra stället. Människor är mer benägna att

---

⁶⁷ <http://www.umea.se/download/18.2b39870a12b55e057578000379/Kulturpolitiskt%2Bprogram%2B%2B100608.pdf> 2011-10-05

⁶⁸ http://www.kulturradet.se/Documents/Verksamhet/Samverkan/avsiktsforklaring_samverkan_skane_2009.pdf 2011-10-05

engagera sig i samhället om det är en mångsidig, eftertraktad, autentisk och solidarisk plats att arbeta och bo på⁶⁹.

Efterfrågan av det autentiska, det som skiljer en plats från en annan har under processen flertalet gånger uppkommit. Vad är det som gör en platsen unik och äkta? Vad är platsens styrkor som särskiljer den från andra? Svaren bör ses som lokalt förankrade men för att ge en teoretisk grund och fortsätta i Floridas spår så behöver inte en attraktiv stad nödvändigtvis vara en storstad, men staden måste vara kosmopolitisk; ”den måste vara en plats där vem som helst kan finna likasinnade grupper av människor att trivas med, samt andra grupper att bli stimulerad av; en plats som sjuder av interaktion mellan olika kulturer och idéer; en plats där outsiders snabbt kan bli insiders”⁷⁰.

Ett tolerant samhällsklimat som erbjuder individen personlig utveckling genom kultur bör ses som positivt. Det ställer krav på infrastrukturens utformning. Individer måste snabbt ges möjlighet att inkluderas och erbjudas möjligheter till ett kreativt skapande. I Västerbottens frodas kreativiteten över hela länet. Även om vissa delar kan vara ljusskygga existerar dem likväl för det. Många gånger handlar det om att finna kreativiteten men även att låta kreativiteten hitta ut ur individen och in i samhället. Men så länge kultur ses som en kostnad och inte en investering kommer dess utövare arbeta i motvind. Forskningen kring och förståelsen av kulturens påverkan på individ och samhälle måste ta plats. Därför behövs det inom vissa samhällsfält skapas en ny syn på kultur grundat i kunskapen om vad kultur konkret bidrar med till individ- och samhällsutveckling.

Region Västerbottens kulturplan ses som ett första steg i en längre process vars formella ramar återfinns på lokal-, regional- och nationell nivå. Processen är emellertid också en del av en global kulturomvandling, som sträcker sig bortom Västerbotten och Norrland. Denna förändring, denna kultur, erbjuder oss som vi här sett nya problem, men även nya möjligheter.

---

⁶⁹ Florida 2006:379

⁷⁰ Florida 2006:273

Litteraturförteckning:

Kulturdialogmöten:

2011-03-22 Umeå Kommun

2011-03-22 Umeå Kommun

2011-03-31 Storuman Kommun

2011-04-04 Umeå Kommun

2011-04-04 Umeå Kommun

2011-04-11 Vindelns Kommun

2011-04-12 Nordmaling Kommun

2011-04-14 Sorsele Kommun

2011-05-05 Vilhelmina Kommun (tillsammans med Dorotea- och Åsele Kommun)

2011-05-09 Vännäs Kommun

2011-05-10 Lycksele Kommun

2011-05-17 Robertsfors Kommun

2011-05-19 Norsjö Kommun (tillsammans med Malå Kommun)

2011-05-23 Bjurholm Kommun

2011-06-15 Skellefteå kommun

Anteckningar för respektive kulturdialog finns att hämta på:

<http://www.regionvasterbotten.se/det-haer-goer-vi/kultur/kulturplan-vaesterbotten.html> 2010-10-05

Nätpublikationer:

Avsiktsförklaring för samverkan mellan Statens kulturråd och Region Skåne avseende kulturverksamhet 2009-2010:

http://www.kulturradet.se/Documents/Verksamhet/Samverkan/avsiktsforklaring_samverkan_skane_2009.pdf 2011-10-05

Betänkande av kulturutredningen – Förnyelseprogram (SOU 2009:16)

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/03/32/7a302f93.pdf>

Kultur i Region Norrland (Norrstyrelsen rapport 2009:5):

http://www.vll.se/Sve/Centralt/Standardsidor/RegionalUtveckling/Kultur/Nedladdning_sboxar/Filer/norrstyrelsen%20rapport%205%20kultur.pdf 2011-10-05

Kulturnärings betydelse i ekonomin på regional och nationell nivå (Tillväxtanalys Rapport 2010:10):

http://www.tillvaxtanalys.se/tua/export/sv/filer/publikationer/rapporter/Rapport_2010_10_Kulturnaringar.pdf 2011-10-05

Kulturpolitiskt program för Umeå kommun:

<http://www.umea.se/download/18.2b39870a12b55e057578000379/Kulturpolitiskt%2Bprogram%2B%2B100608.pdf> 2011-10-05

Kulturrådet: Erfarenheter av kultursamverkansmodellen – redovisning av regeringsuppdrag (Dnr KUR 2011/1368):

<http://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2011/kultursamverkansmodellen.pdf> 2011-10-05

Riksantikvarieämbetet; Samverkan för kunskapsutveckling – omvärldsanalys 2007:

http://www.raa.se/cms/showdocument/documents/extern_webbplats/2007/oktober/rapport2007_14.pdf

Spela Samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet (SOU

2010:11): <http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/00/55/9a104dfd.pdf> 2011-10-05

Tryckta källor:

Böcker & rapporter:

AC-Analys (2011). *Hållbar regional utveckling i Västerbotten – En sammanfattning av resultat från ACANALYS*. Umeå.

Florida, Richard L. (2006). *Den kreativa klassens framväxt*. Stockholm: Daidalos.

Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos.

Johannisson, Jenny (2010). *Förändringar i kulturpolitikens geografi*. Stockholm: Statens kulturråd. Tillgänglig på internet:

http://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2010/kulturpolitikens_geografi.pdf

Kulturpolitik i praktiken: en översikt. 8., rev. uppl. : statliga kulturinsatser 1993-1994 (1993). Stockholm: Statens kulturråd

Lundberg, Kerstin & Hjort, Christina (2010). *Att fånga platsens själ: handbok om cultural planning*. Stockholm: SKL Kommentus media

Västerbottens läns landsting (1978). *Kulturpolitik för Västerbotten: kulturpolitiskt handlingsprogram för Västerbottens läns landsting: kulturplan 1979-1983*. Umeå: Västerbottens läns landsting

CERUM Reports

1. Lars-Olof Persson, Erik Sondell (1990) *Från Lantbruksföretag till lantushåll*
2. Folke Carlsson, Mats Johansson, Lars-Olof Persson, Björn Tegsjö (1993, på engelska) *Creating Labourmarket Areas and Employment Zones. New Regional Divisions in Sweden Based on Commuting Statistics*
3. Ulf Wiberg (ed.) (1994, på engelska) *Marginal Areas in Developed Countries*
4. Erik Bergkvist, Lars Westin (1994) *Värderas godstransporter rätt vid järnvägsinvesteringar? En granskning av Banverkets investeringsmodell*
5. Lars Westin (1995) *En modell för integrerad analys av regional struktur och transportflöden*
6. Erik Bergkvist, Lars Westin (1997, på engelska) *Estimation of Gravity Models by OLS Estimation, NLS Estimation, Poisson, and Neural Network Specifications*
7. Sven erik Sahlin, Aurora Pelli (2000) *Euroreg, förstudie*
8. Peter Hall (2001, på engelska) *Urban Development and Research Needs in Europe*
9. Steffen Ahl (2001, på tyska) *Schwedenhäppchen*
10. Roberta Capello (2001, på engelska) *Urban Growth in Italy: Economic Determinants and Socio-Environmental Consequences*
11. Robert Sörensson (2003) *Effektstudie av gruvetableringar i Lycksele och Storumans arbetsmarknadsregioner*
12. Mats-Olov Olsson och Lars Westin (2004) *Risks and Nuclear Waste: Nuclear Problems, Risk Perceptions of, and Societal Responses to, Nuclear Waste in the Barents Region Sammanfattning av projektets resultat*
13. Lars Westin (2005) *Marknaden för studentbostäder i universitets- och högskolor*
14. Jouko Säisä, Lars Westin, Peder Axensten, Agnes von Koch, Susanne Sjöberg (2005) *Trafikantmerkostnader vid vägåtgärder en samhällsekonomisk analys*
15. Ove Grape, Sofia Lundberg och Anna Nordström (2005) *Kompetenspoolen, ett alternativ till att bryta långtidsarbetslöshet*
16. Anna Nordström och Susanne Sjöberg (2006) *Utvärdering av Urkund, ett verktyg för plagiatkontroll*
17. Anna Nordström (2006) *Utvärdering av GenuineText, ett verktyg för plagiatkontroll*
18. Olof Stjernström (2007) *Hållbar utveckling och restriktiv markanvändning i Västerbotten*
19. Hanna Sundén (2010) *Ekologiska fotavtryck i norra Sverige: Metoddiskussion och beräkningar för fyra län*
20. Fredrik Olsson Spjut (2010) *Beräkning av historisk BRP Beräkning av bruttoregionprodukter 1968-1992: beräkningsmetod och data*
21. Fredrik Olsson Spjut (2010) *BRP i Norr – utveckling och trender Bruttoregionalproduktens utveckling i Norrlandslänen 1968-2007*
22. Richard Ström (2010) *Att etablera alternativkultur – En rapport om det annorlunda Umeå*

23. Johanna Edlund och Marcus Holmström (2010) *Det kommunalekonomiska utjämningsystemet – Effekter för Västerbotten, Norrland och Sveriges funktionella arbetsmarknader*
24. Anna Jonsson och Lisa Svendsberget (2010): *Investeringsläget i Norrland 1940-1970 – Industrins investeringar i Norrland 1997-2007*
25. Martin Eriksson (2010) *Synen på befolkning och försörjning i Norrland 1940-1970 – En översikt av forskning och samhällsdebatt*
26. Gunnar Brandén, Andreas Forsgren, Marcus Holmström och Fredrik Olsson-Spjut (2011) *39 000 anställningar till och med 2020 En studie av rekryteringsbehovet i Västerbottens län*
27. Johanna Liljenfeldt och Carina Keskitalo (2011) *Kriterier och indikatorer på hållbar utveckling: exempel från teori och praktik*
28. Johanna Liljenfeldt och Carina Keskitalo (2011) *Regionala och kommunala mål för hållbarhetsarbete i Umeåregionen*
29. Martin Eriksson (2011) *Norrländska utvecklingsstrategier under nya förutsättningar för tillväxt och beslutsfattande 1990-2010*
30. Jenny Rönngren (2011) *Omvärldsbevakning i Västerbotten*
31. Fredrik Garli och Örjan Pettersson (2011) *Befolkningsutveckling och –prognoser – teori och tillämpning för Västerbottens län*
32. Fredrik Garli (2011) *Flyttningar till, från och inom Västerbotten – Flöden och åldersfördelning år 2009*
33. Fredrik Björkman (2011) *Marken i Västerbotten – användning, värde och ägande*
34. Johanna Edlund och Marcus Holmström (2011) *Kommunala och regionala löner, fastighetspriser och attraktivitet – En studie av lönekostnadsutjämningen*
35. Lars Larsson och Nils-Gustav Lundgren (2011) *Socialt kapital i Västerbotten*
36. Roger Filipsson (2011) *Sportregion Västerbotten – en analys av sportsektorn (sportnäringen)*
37. Tommy Lind (2011) *Olika uppfattningar om livsvillkoren i stora och små kommuner i norra Sverige*
38. Richard Ström (2011) *Mot verkan! Via samverkan: En rapport om Region Västerbottens kulturdiallog i skapandet av 2012 års kulturplan*

Centrum för regionalvetenskap vid Umeå universitet, CERUM, har till uppgift att initiera och genomföra forskning om regional utveckling, bedriva flervetenskapliga forskningsprojekt samt sprida forskningens resultat till skilda samhällsorganisationer. Forskningsprojekten sker i interaktion med de många vetenskapliga discipliner som berör det regionalvetenskapliga forskningsfältet.

CERUM
Centrum för regionalvetenskap
901 87 Umeå
Tel: 090-786 56 99 Fax: 090-786 51 21
E-post: regional.science@cerum.umu.se
www.cerum.umu.se